Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 7 ОКТЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 120 (7778). ★ Мах 3 кеп.

ТАХАН — СССР КОНСТИТУЦЕ Д И

Демократе цIей

Советски Конституце Ди укх шера дездеш хилара керттера башхало я КПСС XXVII съездеи XIX Еррига-союзни партийни конференцеи решенеша белгалъяь политически реформа кхоачашъяра практически болх дIаболабар. Цу балхо советски обществана демократизаци яра процесс кхы а чIоагIагIа кердача тайпара айяьй.

Дерригача халкъо йийцачул тIехьагIа, 1988 шера цхьоалагIча декабре СССР Лакхехьарча Совето тIайийцар «СССР Конституце тIа (Керттерча Закона тIа) хувцамаши тIатохараши дарах» а «СССР халкъа депутаташ харжарах» а дола законаш.

ТIайийца законаш политически система реформа юридически документ да. Перестройка процесс юхаяккха йиш йоацаш хилара оттадаь да уж. Социализмана геттара дика хинна доллаше а, дуккхача Законашта, царца цхьана СССР Керттерча Закона а, вахаро хьахьокхачогIа, магаизар тахан обществана тIаэттача халоний овлангара бахьанаш нийса гойтача цхьайолча негативни явленешта духьал овтта.

ХIанз йолаш йолча политически системах вахар демократически гIулакхащца вIаштIехьа а ца доаккхаш, эггара хьалха административни указанеш кхоачашъеш дар. Халкъа депутатий Советаш боккъалдар аьлча Iаьдал бе ца доаллаш яр. Цундар керттера гIалат дар политически системе саг дуккхача даькъера воаккхаш хилар.

ХIанз политически реформа хьалхара этап чакхъяьннай. СССР Конституце цхьайолча разделаш тIен статьяш тIеи юкъедихьача хувцамашка хьежжа укх шера март бетта СССР халкъа депутаташ хержар, мехка паччахьалкхен Iаьдала хIанз лакхера орган а хинна дIаэтта СССР халкъа депутатий хьалхара Съезд хилар. СССР Лакхехьара Совет болх бе йолаелар вай мехка паччахьалкхен Iаьдала массаза болх беш йола законодательни, распорядительни, тIахьожама орган а йолаш. ХIанз болх беш я СССР Лакхехьарча Совета шоллагIа сесси. Мехка вахара эггара лоархIаме дола дешаш дувц цига.

ДIаяхача хана дукхагIча даькъе паччахьалкхен аппарат, ведомстваш Советашта керте латтар. Советаш, кхыметтел Советий халкъа депутаташ, Лакхехьарча звеной бараш а, кIезига лоадам болаш бар решенеш тIайиеча, хIаьта законодательстве дуккхача даькъе хиннаб алийтара мара кхы лоархIаме бацар. ХIанз вайна гу депутатий гIулакх массазара, законодательни, доал дара, тIахьожам лоаттабара болх а хинна дIаэтталга.

ХIанз мехка политически система реформа шоллагIча этапага кийчо еш я.

Союзни автономни республикай Лакхехьарча Советий хургйолча сессешка тIаэцаргда доагIаш дола законаш, хIаьта иштта халкъа депутаташ харжарах дола соцамаш а.

Наха дика дакъа лоацаш йийцар РСФСР-еи Нохч-ГIалгIай АССР-еи законий проекташ. Царех лаьца дола тIатохараш вIашагIтохаш да, РСФСР-еи НГIАССР-еи Лакхехьарча Советий сессешка царга хьожарг а ба.

Вахаро чIоагIа дIадехаш да халкъо социалистически доал дара керттера звено йолча халкъа депутатий Советий Iаьдал дизза меттаоттилга.

Дикка моттиг дIалоац СССР, союзни автономни республикай конституцеш тIа советски гражданий бокъонашеи кортамукъаленои. Керттерча закона тIа эггара хьалха чIоагIдеш да Закона хьалхашка беррига гражданаш цхьатарра нийсхо йолаш хулга, уж хьабаларга, социальни боахамеи хьалага, расахи къамахи хиларга, кхалмаIа хиларга, бувцача меттага, ди лелабарга, ди ца лелабарга, цар деш долчунга, бахача моттигага, кхыча хIамашка хьежа а доацаш.

Гражданашта шерра бокъонаш ялар дац анархи оттаелга, геттара мукъавалар, «сай безам бар дергда» яхилга. Кортамукъале яц шийй хьаштдар делга. Цудухьа Конституце тIа белгалдоаккх кхыча наьха хьашташ телха а деш, кортамукъа телха гIулакхаш леладелга ца могийташ хилар, хьаннагIчо уж дой а.

Мехка Керттерча Закона 59-ча статья тIа яздаьд Конституцеи советски законашеи яхар кхоачашде деза, социалистически общежите правилаш лархIа еза, СССР-а гражданина еза цIи лорае еза, аьнна.

Саг массе а оагIорахьара дегIаахара, цун бокъонаш шеръяра йоакхо а еш. Коммунистически партеи Советски паччахьалкхенои боккха теркам тIабохийт общественни дисциплина чIоагIъяра, гражданаша обществана хьалхашкара шоай декхараш кхоачащдара. Дисциплина йоацаш, чIоаггIа общественни порядок йоацаш демократизаци дIайохьалургъяц. Шийй декхараш, халкъа хьашташ бахьан хIара гражданина ше бехктокхаме хеташ хиларо хьахулийт социалистически демократизма, сага бокъонца йола кортамукъален принципаш эггара тIехкхоачашъяра тешшаме йола кIийле.

Советски Конституце тIа советски гражданий керттерчарех цхьа декхар да дог цIена къахьегилга, социализм хьалъяра юкъарча гIулакха юкъе дакъа лоацилга. Иштта доккхагIчарех декхар да социалистически Даймохк лорабелга. Шоай Даьхе кортамукъеи шийй лоIамеи хилийтара тIехьарча къовсаме дуненна денала, хьинаре, майрала хьокхам цIъа бенна Iийнабац советски нах.

Массане кхетадеш а довзаш а да социалистически рузкъа, халкъа рузкъа лорадара, кходара декхар. Иштта дале а, из декхар массане а дац кхоачаш, социалистически рузкъа лечкъаду.

СССР Конституце тIа чIоагIъяь советски гражданий бокъонаши кортамукъалеи йоккха а гуманни а я. Бакъда, уж практически кхоачашъелга юхаувзаду мохк экономически социальни дегIаахара тIехьабисаро. Цудухьа, из дийцар СССР халкъа депутатий хьалхарча Съезде. Цига дийцар СССР Конституце тIа, союзни автономни республикай конституцеш тIа даь хувцамаши тIатохараши. ЧIоагIа къувсаш дувц хIанз СССР халкъа депутатий Лакхехьарча Совета шоллагIча сессе уж дешаш, 1990 шера СССР экономически социальни дегIайоалаяра Паччахьалкхен плана проект ювцачз хана.

Мехка дIайолаенна перестройка, экономически политически реформаш цхьан хIамана тIаерзаяь я — экономикера кризис дIаяккхара, социальни дегIаахара, советски наьха хьал тоадара.

Къаьстта чIоагIа гIеттад укх тIеххьарча хана Советски Союзе къаман дош. Советски Социалистически Республикай Союз хьахилар 1922 шера Договора кIийлен тIа. Из дар пролетарски интернационализма ленински идеяш котъялар. Массане а цхьатарра бокъо хиларца хул яьхад В. И. Ленина халкъашта юкъера тешам.

ХIанз вай мехка 15 союзни 20 автономни республика, 8 автономни область, 10 автономни округ я. Царех цаI вай Нохч-ГIалгIай АССР а. Вай республике нохчели гIалгIаели совгIа 60-нел совгIа долча къамех бола нах бах. Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша берригача советски нахаца цхьана шоашкара доагIа дакъа лоац мехка халкъа боахам хьалбеча, цунна мехкдаьтта, мехкдаьтта продукташ, тайптайпара машинаши прибораши, баьцадаараш, сомаш, комсаш, комсий продукташ, кхыдараш лоаттадеш.

Берригача мехка а санна, вай республике а еш я перестройка. Бакъда, къоастаянза йола проблемаш дукха я. Из дийцар дукха ха йоацаш хиннача халкъа депутатий лакхехьарчен моттигерчен Советий аргIана йоацача сессешка. КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.) Пленума «ХIанзарча хьалашкара парте къамий политиках» болча соцам тIа къамашта юкъера гIулакхаш геттара чоалхане дувц. ЦаI шоллагIчоа тIехьа гIайттад дуккхача шерашка къийла къамий дешаш, къамий политике даьча гIалаташеи деформацешеи хьоадаьд довнаш. Къамий дешай хьакъехьара парте политика хьадда нийса оттаьй КПСС ЦК Пленуме тIайийцача платформа тIа.

СССР тIеххьара Конституци 1977 шера тIайийцачул тIехьагIа 12 шу даьннад. Мехка перестройка йолаялар бахьан долаш кердайоалаш я экономически, политически, социальни, духовни сфераш. Цунца дувзаденна СССР халкъа депутатий съездо хиланза ягIйоацаш лаьрхIар СССР Конституце керда проект, конституционни комиссе состав чIоагI а йир.

Парте къамий деша хьакъехьарча платформа тIа дIаяздаьчча тайпара, советски федераце кIийлен тIа оттаяь я из платформа.

БЕРКАТЕ ГЕКТАРАШ

Укх деношка 220 гектара тIара генараш чуийца баьннаб Грозненски района «Атагинский» яхача совхозе.

Уж хьалкхедир арендагIа болх беча цхьоалагIча бригада, агротехнически эггара толашагIа йолча хана дIа а йийна интенсивни технологех шерра пайда а эцаш. Цудухьа дика аьттув баьннаб цун коллектива. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 16,5 центнер генараш даьннад, планагIа чуэца доагIар 15 центнер долаш.

— А. Дараева кулгалдеча арендни бригада укх шера тхо раьза долаш хьувкъадаьд генараш, — йоах совхоза керттерча агронома Ш. Апаева, — Дерригa аьрда хьатта чуденар 363 тонн да. ХIанзле 230 тонн дIаденнад паччахьалкхенна план 200 тонн йолаш. ТIехьагIа таро хургья из хьокхам массехк тонн лакхбе.

Совхоза кулгалхоша, парткома секретара, профкома председатела дикхал а деш цIераш йоах укх гуйран саготача деношка къаьстта хьинаре болх беча наьха.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ГУЙРЕ ЧУЕРЗАЮ

Дукха ха йисаяц «Куларинский» совхоза кхаш леладераш гуйре чуерзаяь бала. Боккха теркам тIабохийт укхаза гибридни хьажкIашта. Уж хьалкхеьйй 360 гектара тIа. План 10 центнер йолаш, юкъера лаьрхIача 12,8 центнер гибридни хьажкIаш йоал. Из болх беча къаьстта белгалъяьннай Муртазалиев Леча, Авзаев Шамиль, Хадизов Ваха керте латта арендни звенош.

Ялата лаьрхIа хьажкIаш чуэцаш я Дубаев Абдулла керте латта бригада. Цо доал деш 800 гектар хула лаьтта да. Дийнахьара шоай нормаш дикка тIеххкоачашъеш болх бу комбайнераша Вангаев Тапаси Хайсмеков Шахьидаси.

— Оаха чуэцараш «Краснодарски», «Коллективни» фух йола хьажкIаш я, — аьлар бригадира А. Дубаева. — Сона хетачох, вай лаьтташ тIа дика хьахулаш я уж.

ШийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера хьувкъама лард йоллаш ба куларинцаш. ХьажкIаш чуийца мукъадаьнна кхаш цу сахьате оах, керда культураш дIаера кийчду уж. ХIанзле а дIайийна яьннай рапс.

Дубаева дувц хьажкIаш чуэцар шоай тIеххьара гIулакх доацалга. Укх деношка кхозлагIа мангал тоха безаш я люцерна. План 450 тонн йолаш, 530 тонн Iатонн лашъяьй из. Кастта цунна IотIакхетаргья кхы 100 тонн совгIа йол.

С. М. ЯСУЕВ.

М. С. ГОРБАЧЕВ МОСКВЕРА ДIАВАХАР

6 октябре КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Председатель М. С. Горбачев Москвера Берлине вахар ГДР кулгалхоша хьийха. Цо дакъа лоацаргда Германски Демократически Республика хьахинна 40 шу дизара цIей дездеча.

Аэродроме М. С. Горбачев накъавоаккхаш бар КПСС ЦК Политбюро членаш И. В. Воротников, Л. Н. Зайков, В. А. Крючков, Е. К. Лигачев, В. А. Медведев, Н. И. Рыжков А. Н. Яковлев, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидаташ А. П. Бирюкова, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Е. М. Примаков, Б. К. Пуго, Г. П. Разумовский, КПСС ЦК секретараш О. Д. Бакланов, А. Н. Гиренко, Ю. А. Манаенков, Е. С. Строев, Г. И. Усманов, кхыбола новкъостий.

Накъавоаккхаш хиннарашца вар СССРерча ГДР гIулакхашта поверенни вола К.-Х. Фельберг.

Цу дийнахьа а М. С. Горбачев ГДР столице дIакхаьчар Берлински аэропорте Шенефельде советски кулгалхочоа накъабаьхкабар Германе социалистически цаI йолча парте ЦК Генеральни секретарь, ГДР Паччахьалкхен Совета председатель Э. Хонеккер, кхыбола республика партийни паччахьалкхени деятелаш. Накъабаьхкарашца вар ГДР-рера СССР посол В. И. Кочемасов.

ГДР столица къахьегама коллективай, общественноста дуккха викалаш бар аэропорте гулбенна советски кулгалхочунга дIайха моаршал хетташ.

М. С. Горбачевца Берлине цIей дездеча бахаб КПСС ЦК член, КПСС ЦК Дунен халкъашта юкъерча отдела заведующи В. М. Фалин, КПСС ЦК Генеральни секретара помощник Г. Х. Шахназаров.

ТАСС).

КПСС обкоме

ДоагIар дизза хьадехаш

Юрта хIанз эггара низткъалагIа ха я: чуэцаш латт хьажкIаш, шекара свеклаш, генараш, сомаш, баьцадаараш, харбазаш, пасташ, комсаш. ХIаьта дIадувш да гуйрийнара ялат а.

Кхы кIезигагIа болх бац хьайбай фермашка а. Шелал тIаоттале тоаяь яха еза помещенеш, механизмаш, кормоцехаш, елла яккха еза силос, кийчъе еза йол, фуъ. Дулхи шуреи кIезигагIа яккхийта йиш яц.

Хьанна хац вай республике кхачан программа толаме кхоачашъяр, эггара хиланза яргйоацача кхачан продукташца нах Iалашбар дуккхача а даькъе цу балхахи цун дикалахи тийша долга. Цун йоакхо елга керте латт областной парторганизаце а цун кулгалдеча органа — обкомеи цун бюрои а терками. Кхашкара балхаш мишта ду, хьувкъам толаме чуийца баккхара, юртбоахама продукташ яхареи заготовкайи паччахьалкхен планаш кхоачашъяра нах оарцагIбоахача коммунисташ малагIа лоархIам болаш ба дийцар укх шера 3 октябре хиннача парте Нохч-ГIалгIай обкома бюро заседане. Цун балха юкъе дакъа лаьцар бюро членел совгIа, КПСС горкомийи райкомийи хьалхарча секретараша, горрайисполкомий председателаша республикански районни агропромобъединеней а кабинетий а, министерствайи ведомствайи кулгалхоша.

Заседани хьаеллаш КПСС обкома хьалхарча секретара **Д. Г. Завгаева** аьлар, юрта боахаме деча болхаша сатийна хила бахьан лац. Цхьадола гIулакхаш соахкарчарел дикагIа ца хилар цхьаннена а дицдала дагIац. Дуккха резерваш пайда ца эцаш я. ТIехьа дувл хьажкIаш, шекара свеклаш, комсаш, кхыйола культураш чуэцилга. Из бахьан долаш дукхагIа яраш йов. Гурахьа ялат дIадув дика вIаштIехьа ца доаккхаш. Гаьнна дикадац гIулакхаш хьайбай боахаме а. Декхар да болх цу е вокх районе, колхозе, совхозе кхоачамболаш беш ца хилара бахьан гучадаккхарал совгIа, кхоачамбоацараш дIададахара, юртбоахама производства ерригача участкашкара гIулакхаш дувцилге йоаццаш дика тоадара дола хьаддан эффективни гIулакхаш дар. Къаьстта эшаш да гурахьа хьувкъам чуэцачара партийни комитетий моттиги лоархIами къоастабар. Керттера бар кадрови болх ба. Нийса хьахержа а дIа са нийсъяь а йий кулгалдеш йола кадраш, шоашта тIадиллача гIулакхах царгара доагIар кхоачамболлаш хьадийхадий, партена хьалхашка перестройкана юкъе дакъа лоацача, партийни организацеи къахьегама коллективои шийх тийша хьаьдда дIабенна болх бахьан царех хIаравар шийй бола бехктокхам хоалуш вийтеш? Гой цунна тIабахийта беза эггара цIенхашта теркам.

Этта хьал довзийташ бюро членашка хоам бир обкома аграрни отдела заведующе **В. П. Борискина.** Шортига ду юрта боахама балхаш МагIалбика, Наьсареи, Сунженски, Урус-Мартана, кхыча районашка. Гудермесски района боахамашка 150 гектарах духхьала 3 гектара тIара мара чуийцаяц хьажкIаш. МагIалбика районе чуэца езаш 5 эзар гектар хьажкIаш я. ХIаьта царех чуийцараш 750 гектар мара яц.

Отдела заведующена хетачогIа, цхьайолча райкомаша мелбалийтаб партийно-политически болх, къахьегама коллективай гIулакха безам тIагIоргболаш хIама дац.

НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела **А. И. Воронкина** белгалдаьккхар укх шера агропрома продукци кIезиг-дукха совъялар. Бакъда, вIалла кхоачамбоацаш хилар а.

ДIахо по дийцар Урус-Мартана, Ножай-Юрта, кхыча районашка кхашкара балхаш кхоачамболаш деш ца хилар. Цунна хетачогIа, Грозненски района боахамашка белгалдаьнна вогIа хиннад гIулакхаш.

Къамаьл де дош ийцар КПСС обкома секретара **С. М. Бекова.** Цо аьлар, республика юрта боахаме этта хьал кхераме да. Ледара чуэцаш я бIаьсти юв культураш. Хьувкъам чуийна боаккхилга 1.5 бетта дIаьхлалар кхерам болаш да, хIаьта из бахьан долаш дуккха продукци йовра кхерам ба.

Цхьабараш сатийна ба укх шера соахкарчул дикагIа хьувкъам хиларах. Из мичад болх дика беш хилар-м. Беча балха уйла е, цун йоакхо е езаш ма дий гIулакх-м.

Цул тIехьагIа моттигашкара деча хоамашка ладийгIар бюрос. Къамаьл даь КПСС Наурски райкома хьалхара секретарь **А. А. Просвиров** гIийртар кхоачамбоацараш хилара объективни бахьанаш хиннад ала. Царех цаI да аьлар цо ерригача фермашка хIана дац аьнна бруцеллез яха лазар хилар. ХIаьта дизза из ма дарий парте райкомо а цун кулгалхоша а йоакхо е езаш хиннар.

— Шо-м бIарчча денош доахаш кабинеташка ма дагIий — аьлар Д. Г. Завгаева. — Райкома секретараш меттел, юххьанцарча парторганизацей секретараш а. Хьайбашта дарба дара программа оттаяь ца Iеш, из кхетаме, Iилма кIийлен тIа кхоачашъе а еза. ЙоагIаш йола порядок яц шун Наурски боахамий керттера дакъа долча комсаш лелаеча а. «Авангард» яхача совхозе гектара тIара юкъера лаьрхIача 100 центнер комсаш йоах, хIаьта вокх боахамашка 30—45 центнер мара яхац. Боахамга шо ца хьожаш хилара, из дIадаккхара хьадда гIулакхаш де дезаш хилара шуга уйла яйта ягIаций цо?

Бюро членаша чIоаггIа критика йир Шаьла района юрта боахаме эттача хьала. Парте райкома хьалхарча секретара **Ю. В. Усамова** дийцачоагIа районе хьахиннадац кхашкара хьувкъам, къаьстта свеклаш йийнача кхашкара, из сихха чуийца баккхара эша хьал.

Шалински АПО председатела **А. А. Симбарцгова** аьлар этта хьал тоадергда. Къаьстта аьлча, 25-ча октябрал тIех ца доалийташ районе гурахьа дув ялат дIадийнадоаккхаргда. Бакъда, гуча ма даллара, районни агропрома кулгахочоа хац ялат дIадув масса агрегат хIанз болх беш я. Ялат дIадийна даккхара кхоачамхиллал уж йий. Цунна дувцадаланзар касталашха дулхи шуреи мел дукхагIа йоаккхалургъя а. Д. Г. Завгаева предложенегIа практически новкъостал дара районе партийни боахамеи болхлой группа яхийта оттаду.

Гудермесски горисполкома председатела **Х. С.-С. Садыкова** яь отчет бюро членашта кхоачамболаш хиланзар. Къамаьл деш хьалхара дош оаллаше а гурахьа дув ялат 15 октябрь тIаккхоачаш дIадийна даргда, аьлар цо. Бакъда из долаш долча гIулакхага диллача данне а бакъдацар.

Гудермесски район люцерна дIадув ги дукха доаккхаш я. Х. С.-С. Садыкова из ги чуэцара, хьатташка кийчдара хьадда сурт оттадинзар.

Районе деш дола юрта боахама балхаш обкома бюрога дIа а довзийта, КПСС Урус-Мартана райкома хьалхарча секретара **В. Т. Сагаева** дийцар къоалаш деш моттигаш дукхагIа хиларах. Социалистически рузкъа лорадара тIехьарча къовсаме сихдаь гIулакхаш ду. В. Т. Сагаева республика Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела А. И. Воронкина цхьайола критически замечанеш йир. Иштта хеташ дийцар КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара **Х. М. Витушева** а. Бакъда цо аьлар района цхьадолча боахамашка юртбоахама балхаш дика вIаштIехьдаьхадац. Кулгалдеш йола кадраш ерригаш а яц шоашкара дIадехараш дизза кхоачащдеш. Парте райкомо агропромерча гIулакхашта партийни влияни лакхъеш хIама дергда, цар балха хадданза тIахьожам лоаттабергба.

Республикански агропромышленни объединене председатела **М. А. Арбиева** теркам тIабахийтар гIулакхаш тоадара шоашкара дIадехар цхьаболча кулгалхоша дикка лохдаь хилара. Из бахьан доацаш дац. Укх тIеххьарча хана хиннача хоржамаша, цунна хетачогIа, цхьайолча моттигашка цар состав тоаяьяц.

М. А. Арбиева аьлар, республика боахамаш лоацача хана гурахьа дув ялат дIадийна даргда. Болх сихбе багIаш, лаьтта ца кийчдаьча моттигашка къаьстта.

Хьайбай боахамах лаьца дувцаш агропрома председатела аьлар хьал тоадара эша таронаш йолаш я. Боккха лоархIам болаш да дахка доахан тоадар, тIаккха укх гарггарча хана шура цкъаи ахаззен дукхагIа йоаккхалургъя.

Къамаьл деш хиннача критика йир МагIалбика района кулгалхошта. Цунна хетачогIа, дог доахилга йоацаш гIулакх дохадаьча боахама кулгалхой хьакъехьа принципиальни йоаца позици лаьцай парте горкомо.

Из цIенхашттара замечани я. Бакъда, бюро гучадаьлар цу хьакъехьа парте горкомага агропромо аьнна хIама доацилга, хIаьта цо гIулакх дика вIаштIехьдоаккхилга юхаувз.

Республика Министрий Совета председатела **М. А. Керимова** теркам тIабахийтар агропромобъединене юртбоахама продукци яккхара боараме тайп-тайпара хIамаш хилара бахьанаш ледара хилара. Хьаэцаргъя вай Надтеречни Наурски районаш. Лаьтташ вIаши улув да, хьалаш цаIаш да. Надтеречни районе гIулакхаш дикка тIех да.

Цхьаькха масал. Ачхой-Мартанен Урус-Мартанен районаш. Цига а деррига цхьатарра да. Бакъда Ачхой-Мартана районе болх дикагIа бу. ЛоархIаме хургдар бахьанаш хьа а леха, шоай ханнахьеи нийсеи выводаш йича.

Юрта доккха новкъостал ду городо транспортаца, нахаца. Из дийцар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценкос.** Бакъда цох хьахулаш дар дикагIа хила доагIаш да. Кхашка шортта баьцадаараш да, бешамашка — сомаш, хIаьта тикашка уж тоъаш бац. Къамаьл даьчо хьаллаьцар беча балхага хьежжа кулгалхошта партийни оценка лулга, хIана аьлча доагIар дизза хьадехаш хиларо мара гIулакх цIенхашттa де дезаш хилара кхетам лац наха.

Дийцар вIашагIтехар КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева. Цо белгалдаьккхар болх бахьан гIулакхерча нахагара, къаьстта партийни боахамеи кадрашкара хьадехар денгара денга лакхлургхилар. Бюро яьча замечанеша гаьнна хьагучадаккханзар экономике доккхий зенаш даьча цхьаболча кулгалхой бехктокхам мел боккха ба. ХIаране шийна тIабила болх цIена кхоачашбелга цIенхашта а принципиальни а нийса выводаш е еза.

Кадрех тийша дукха да. Къамаьл дечо масала йоалайир «Червленский» колхоз. Дукха ха яьккхар цу боахамо тIехьабиса болаш. Ши шу да Т. И. Шавов цунна керте этта. Деррига а дикача оагIорахьа хувцаделар. Эггара хьалха из хилар керда кулгалхо перестройка дика дIахьош, нах теркалбеш, боахама гIулакхаш компактно кхоачащде ховш хиларах.

Колхоза, совхоза балха мах беш, аьлар дIахо Д. Г. Завгаева, правлене председателгара, директоргара дийха ца Iеш, парторганизаце секретарагара а доагIар хьадеха деза. Коллективана политически кулгалде ховш вий из, боахама вахара моллагIа дешаш къоастадеча принципиальни партийни позици лоацаш вий.

Цул тIехьагIа обкома хьалхарча секретара дийцар хьувкъам толаме чакхбаккхара декхараш. Нагахьа санна вай болх сихагIа бой, гIулакх тоалургда, аьлар цо. Сох сайх аьлча со воагавер да горкомийи райкомийи хьалхара секретараш, горрайисполкомий председателаш бIарчча хьанийцача дуккхача моттигашка хулаш йолча процессай маIанга ца кхоачаш, кхай тIа, фермашка кIезига болхаш хилар, боккъалдар аьлча цига деш дар фуд ца ховш хилар. ХIаьта баьцадаараш шоаш хьатIадаьннача довш да. Из тIакхоачаргда комсашта, шекара свеклашта, люцерна гина, нагахьа санна сихха гIулакхаш даь, уж чуийца доахе.

Из хилийта йиш яц цхьаккха дича а. ГIулакх бе долла деза партийни комитеташеи халкъа депутатий Советашеи. ХьинарегIа гIулакх деш хила еза халкъа тIахьожама комитеташ, юртбоахама продукце дикалга хьежа госинспекци. Хьувкъам чуэцара балхаш дешше а къоалаш дара духьал бокъонца къовсам лоаттабе беза. Укхаза хьоаде доагIа, дукха ха йоаццаш «Ассинский» совхозе 6 тонн лочкъабаь Iажаш тIабола грузовик лаьцалга.

Хьайбай боахамерча балха анализ еш Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар укхаза боахама балха керттера критери боахамо шуреи дулхи дохкилга а йоацаш, из продукци цо ше йоаккхаш хилар йолга. Паччахьалкхен средстваех индивидуальни коашкара из эцаш аттагIа да, халагIа да из колхозни е совхозни ферме йоаккхаш. ХIаьта иштта из яккхар ма бий юртбоахама предприяте болх а декхар а.

Фермашкарча балха тIара кхоачамбоацараш дашха доагIа боахамий кулгалхоша, партийни комитеташа хьайбаш леладерий гIулакхий а эшарий а ледара теркам беш хиларца. Цар быт вIаштIехьяьккхаяц. Хила ма йоаггIара яц моральни материальни стимулаш. Балха итогаш а еш, дикагIбола болхлой торжественни хоаста а беш, деш, хинна хьайбаш леладечун Денош делга геттара диц деннад. Из традици меттаоттае еза.

Дош дувцаро хьахьекхар, аьлар юххера йистевоалаш парте обкома хьалхарча секретара, оттадаь декхараш вай кхоачашде низ кхоачаргболга. Бакъда болх бе беза хIара участке тIагIертта, хIара дийнахьа хьинар ай а деш, берригача балха дикал лакх а еш.

Агропроме этта хьал тоадара гIулакхаш кхоачашдар укх шера 13 октябре хургйолча КПСС обкома бюро аргIанарча заседане дувцаргдолаш решени тIайийцар.

Марксистско-ленински дешара системе

Кердача уйлашца

Республикера бIаьш, эзараш коммунисташ, комсомольцаш, парте боацараш марксистско-ленински дешара хьасташкара керда знанеш Iомае. Шоай политически хьаькъала боарам лакхбе болабеннаб уйх деношка.

Мишта дIадоладеннад из дешара шу Наьсарерча партийни организаце? Цу районерча тха собкора М. Зангиева къамаьл хилар цу хьакъехьа КПСС райкома секретараца И. М. Муцольговца.

Корр.: Перестройка йолаелчахьа вIалла ца хиннача тайпара айбеннаб политически дешара лоархIам, цох хетта, юххьанцарча парторганизацешта хьалхашка латта бехктокхам а. Вай замано чоалхане берзабаьб политически дешара чулоацам. Хьалха хинначоа дукха тара бац из тахан. Перестройка керда мух юкъебаьннаб вIалла хувцадала а эргадала а йиш йий-хьогI из, аьнна вайна хийттача вахара а. Политически сфере цахаддаш хулаш латта а таханарча дийнахьа хинна даьнна а уж хувцамаш-эргалонаш зе а хIаьта цар чулоацам наьха кхетамга дIакхачийта а эггара хьалха эшараш — цу гIулакха мутIахьа а болаш, теоретически а практически а кийчбенна бола нах ба, вешта аьлча, бокъонца бола пропагандисташ. МоллагIа мегаргвар цига-м, яхаш цIаьхха нийсбенна нах цу юкъе а тувсаш, хьалха лелаяь формализм товргъяц ладувгIарий аудиторешка тахан. «Цу гIулакха тешаме хила мегаргйолаш йий шун пропагандистий корпус?

И. Муцольгов: Кертагахьара дIадоладенна да Iа деш дола хаттар. Нийса а да. ХIана аьлча, из сийлен партийни декхар кхоачашде оарцагIбаьнна нах хила а беза, Iа яххача тайпара дунен кхетам чIоагIа болаш а, хIаьта оалача дешаца, хьокхамерча гIулакхашца-масалашца ладувгIархой уйлашка из дIакхачийта ховш а. Цудухьа, оаха цIаккха а дицдалийтац из дош дешара кердача шера кийчо еча хана а дешара процессе а. ХIана аьлча, В. И. Ленина яьххача тайпара, вахаре хулача эргалонаша доал дергдола нах бац тахан вайна эшараш, цу эргалонашта доал де ховргдола нах ба. Фу ала йиш я са таханарча тхоай пропагандистий корпусах? Тхьовра нийса аьлар Iа, «цIаьхха нийсбенна нах» новкъара хьа а лувцаш чутувса йиш йолаш моттиг яц из. ХIаьта а гаьна-м яц, «багенаш дика лув цар», яхаш кхыйолча «параметрашка» ца хьожаш уж поручениш коммунисташта а цкъаза парте боацарашта а дIа-хьа йийкъа ха. Ба а бацар цу хана районе Iаяха кIоаргга дешар дийша а хIаьта цу балха са тIалатташ а бола нах. ХIанзарча пропагандистий социальни сурт кхыча тайпара да, теоретически знанешка диллача а практически гIулакхашка диллача а. Пропагандисташта юкъе 95 процент бола нах тайп-тайпара институташ яьха а цу дешара ахангахьа дIакхаьча а ба, хIаьта царех 80 процент коммунисташ ба, 70 процент марксизма-ленинизма университете а дийша. Пропагандисталла болх бераш дукха хIама ца эшшаш нийсса ахаш шоаш болх беча коллективай кулгалхой а ба. Из лоархIаме фактор я, хIана аьлча цар еча пропагандага, агитацега, организаторски балхага хьежжа леларгда коллектива кхы мел дола гIулакхаш а.

Дикка опыт йолаш а политически, идеологически дешашта чIоагIбенна а дукха пропагандисташ ба районе. Цар массане а цIераш яха вIаштIехьдаргдац са, хIаьта а цхьабараш-м ца хьоабича баргбац. Шоаш яхачох нах тешабе ховш а декхар тешаме кхоачашдеш а бизза пропагандисташ ба тайп-тайпарча политшколашка хьехаш бола ПУЖКХ-ра Б. А. Евлоев, маьх еча заводера М. Х. Мошхоев, ГI. Ахриев цIерагIча «Электроинструмент» яхача заводера Б. Х. Гагиев, трикотажни фабрикера А. А. Газдиева, Пхьилекъонгий-Юртарча школера И. М. Хамхоев, городской больницера М. М. Котиев, дукха кхыбараш.

Корр.: Политически а идеологически а вахаре вIалла вайна ца хийттача тайпара сиха хувцалу тайп-тайпара ситуацеш, аспекташ. Цу гIулакхех дIакхетабе а хIаьта мичча хана а цу ситуацей, эргалоний чулоацам башха ховргдолаш хила беза пропагандисташ. Цу хьакъехьа райкома новкъостал ца хилча даргдац царна. Мишта бувз оаш пропагандистий болх вай сихчча заман событешца, эргалонашца?

И. Муцольгов: Цу хьакъехьа цахаддаш болх беш я райкома политпросвещене кабинет. Политпросвещене системе моллагIа хинна эргало а хIаьта политически, идеологически вахаре хинна керда хIама а вIалла дисац цо теркам тIа ца бохийташ а пропагандисташка дIа ца кхоачийташ а. Цул совгIа, юкъ-юкъерча чоалханегIа долча дешаех, темаех оттаяь рекомендацеш а дIа-хьа йохьийт царна, статистически, информационни материалашца Iалашбу пропагандисташ. Каст-каста гулбу уж райкоме хулача семинарашка, групповой консультацешка, партийни, советски кулгалхошца вIашагIкхетарашка. ЛаьрххIа арахецаш справочни материалаш а я.

Лоацца аьлча, тхоашкара царна эшача новкъостала мела битац оаха уж. Из болх КПСС райкомо вIаштIехьбоах 1987 шера 15 сентябре партийни дешара системе хила езача эргалонашта хетаяь араьннача КПСС ЦК постановленега хьежжа. Тхоай районерча хьашташка товргйола формаш а лехай, тхоай программа а оттаяьй оаха цу постановлене ларда тIа. Берригача тха политико-идеологически балха юкъ я КПСС ЦК сентябрьски (1989 шу) Пленума решенеш, халкъашта юкъерча гIулакхех йола партийни платформа.

Корр.: Миштад политдешара системе ладувгIархой социально-бытовой (иштта аргда вай царех) хьашташ?

И. Муцольгов: Вижа-гIатта моттиг, помещенеш, цар хьокхама агитацех йола кийчо, кхоачам дагабоаллаш яха хургда Iа из. Укх шера миссел цу гIулакха оаха теркам тIабахийта ха-моттиг дагаягIац сона. Предприятешка, организацешка, учрежденешка дикагIа а паргIатагIа а мел йола помещенеш пропагандистий доалахьа хургйола гIулакх вIаштIехьдаьккхад. Эшаш йола мебель Iалаш а яь. Деша йолаенна ладувгIархой контингент а яц кIезига. 78 политшколашкеи семинарашкеи деша волавеннав 2000 саг (царех 610 — коммунисти 391 комсомолеци). Экономически дешара тайп-тайпарча формашка Iомалуш ва 2867 саг (царех 232 коммунист, 509 комсомолец). Социалистически хьисапе боахама доал де нах Iомабеш 114 школа я районе, цул совгIа, производственно-экономически 4 семинар а я.

НАХА КОММУНАЛЬНИ ГIУЛАКХАШ—ДУКХАГIА

КПСС Грозненски горкома пленумера

ТIеххьарча шерашка цкъа санна дукхаза дийцад городерча чуIеча фусамехи коммунальнини боахама предприятейи балхахи дола дешаш парте Грозненски горкома, городерча райкомий бюро а советски органаша а. Дукха тIанийдаьд соцамаш, белгалдаьхад кхоачамбоацараш дIададахара наькъаш, гIулакх талхара бехке бараш бехктокхаме нийзаб. Цхьабакъда, хIаьта а чIоагIа нийса да из лоархIаме проблема къоастаяра, чуIеча фусамашта ремонт яра, кердаяраш хьалъяра хIанз укх сахьате деш дар гаьнна кхоачамболаш дац, яхаш городе баха нах леткъаш хилар.

Горожанаша уваттаду уж дешаш, тела предложенеш, еш йола завечанеш юкъцара хетаяь яр укх деношка хинна КПСС Грозненски горкома аргIанара пленум.

Докладчика парте горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос, пренешка къамаьлаш даьраша белгалдаьккхар,, коммунальни службаша болх эсала беш хилар, цар кулгалхоша цхьайолча хана даьсса хабараш а дувцаш наьха хьашташ кIезига теркалдеш хилар. Дукха кхоачамбоацараш да баха нах хица, йIовхалца Iалашбеча, чуIеча цIеношта ремонт еча, городера улицаш, майдаш цIенъеча.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш жилищно-коммунальни боахаме хилар хьахьокхаш яр докладчика йоалаяь цифраш. Иштта, города социальни сфере дикка йоккха моттиг дIалоацаш йолча цу отрасле карарча пятилетке 19.4 миллион сом капитальни вложенеш караерзаяьй, бахача наха дукхагIа гIулакхаш ду, хьалъяьй цхьайола объекташ. Цхьабакъда, пятилетка йолаелча денз Грозне цхьа ткъаьх километр мара водопровод йиллаяц, хIаьта канализаци йолаш йолчул цхьа метр а совъяьннаяц. Городера коммуникацеш, электрооборудовани, механизмаш тишъенна, дукххача хана денз тоа ца еш латталга ховш да. Водопроводни сеташка каст-каста авареш хул, хий зехьа дов, хIана аьлча царех кхоалагIа дакъа яраш ткъаьнтт шу хьалха яхка я, хIаьта цу хана денз е хувцаш а е тоаеш а яц.

Массехк шера хьалъяь ца йоалаш латт 570 моттиг йолаш хургйола гостиница. Городе бархI бIаь совгIа цIа да капитальни ремонт е езаш, хIаьта 150 совгIа дараш чухарцца чиа дIатIакхаьча тишденна да. Укх шера капитальни ремонт е лаьрхIа хиннача 67 цIенах кхоалагIа дакъа дарашка мара еш яц из.

Докладчика иштта белгалдаьккхар городской коммунальни боахам гаьнна тIехьабиса хилар, котельнеш во болх беш хилар, из бахьан долаш хIара шера городе бахача дукххача наьха цIеношка Iай шийла хулаш моттигаш дукха хилар. Эсала я коммунальни службай материально-технически база. ХIанз укх сахьате цар беча балхага хьежача хьалхашка латта декхараш кхоачашде могаргдолаш яц уж службаш.

Къамаьл даьча трамвайно-троллейбусни управлене электромонтера Л. Зарецкаяс, ПАП-1 парторганизаце секретара С. Магомадова дийцар городера наькъаш деха хиларах, трамвайни наькъаш тоадара планаш кхоачаш ца еш хиларах, трамваяй, троллейбусий, водителашта доаггIача тайпара къахьегама а быта а хьалаш ца хилар. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш бахьан долаш водителаш каст-каста балхара дIабувл, водителаш боацаш итташ транспортни средстваш сайце латта езаш хул.

— Жилищно-коммунальни боахама министерство дIа а яьккха жилищно-коммунальни боахама территориально - производственни объединени хьайро, вешта аьлча, эргаяккхаро вIалла а хийца дац отраслера гIулакхаш, — аьлар къамаьл даьча Ленински райисполкома председатела Р. Таштамирова. — Районашка жилищно - коммунальни боахама производственни тресташ вIашагIйохкар-м дина гIулакх дар. Бакъда, уж мишта болх беш хургья а хьежа хьалххагIе а кийчъе езаш хиннаяр цар материальни кIийле.

Объединене балха критика еш дар Грозненски горисполкома председатела заместитела Н. Саркисяна пленуме даь къамаьл а. Балха тIехь цхьа хьадда система яц. хьалха а санна, цкъаза сихдеш, тIаккха лаьгIдеш ду балхаш. Ши бутт, кхо бутт хьалха уйла а яь Iалашъе еза турбаш, задвижкаш, кхыяраш отопительни сезон хьатIакхача ши кIира мара ца дисача хана нийсъе езаш хул, аьлар оратора.

Нохч-ГIалгIай АССР жилищно-коммунальни боахама производственно-территориальни объединене генеральни директора У. Арснукаева городерча жилищно-коммунальни боахама керттерча объектай балха анализ йир, чIоагтIа теркам тIабахийта дийцар отрасль тоаяра де вIаштIехьдаьнначох, кхоачамбоацараш балха тIехь хилара бахьанаш сенах латт. Цо лерхIачох, царех керттердар да хьалдеш дола цIеnош, бокъонца царчу нах баха хайша а бовлалехьа царна капитальни ремонт е езаш хилар, подрядни организацеша чуIеча цIеношта капитальни ремонт яра дIахьежаеш йола средстваш караерзаеш ца хилар. Оратора белгалдаьккхар эксплуатаци е а ремонт е а хьежаеш йола материально-технически средстваш реально эшаш ярашка диллача гаьнна тоъаш йоацилга, хIаьта коммунальни гIирсаш хьалдара хьежаераш городской боахам дегIабарца нийслуш йоацилга а.

Укхаза генеральни директора дувцар башха вIашкадоагIаш дац, хIана аьлча коммунальни гIирсаш хьалдара средстваш дIахьежаю, 1987 шера денз уж караерзаеш яц. Кхыметтел укх шера хьалхарча ах шера а царех пайда ийцабац кхоалагIа дакъа ярех мара. Укхаза нийсагIа хургда аьнна хет республика жилищно-коммунальни боахама территориально-производственни объединене гIишлош хьалъяра планаш толхаярах цхьаккха саг бехктокхаме а озац, из болх боаггIача тайпара вIаштIехьбоаккхаш а яц, аьлча.

— Объединенена чуйоагIача предприятей, организацей балха тIехь кхоачамбоацараш а халонаш а йолаш йолга бакъда, — аьлар пленуме къамаьл даьча КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Е. Пучкова. — Уж дукхагIча даьнъе объективни бахьанаш да, цхьабакъда, объединене кулгалхоех тийша, цар бехкагIа дараш а да укхаза долаш. Эггара хьалха де дезар да городской боахама финансировани елга, из ца дой гIулакх дIахо доде тамаш я. Кхыча городашка цу тайпара дешаш къестаду промышленни предприятеша, гIишлон организацеша, учрежденеша гIо а деш.

Из предложени хьаллоацаш дар «Грозненски машиностроительни завод «Красный молот» яхача производственни объединене генеральни директора Г. Мусалимова даь къамаьл. Городе порядок оттаяра, из хозъяра чакхдоахача гIулакхашка онда дакъа юкъедахьа таро йолаш объединени хилар а белгалдаьккхар оратора.

Докладчика а пренешка къамаьлаш даьраша а чIоагIа теркам тIабахийта дийцар коммунальни службашта кадраш кийчъяра, царна кхетам балара, уж дикагIча тайпара дIанийсъяра а цунца дувзаденна партийни организацешта хьалашка латтача декхарий а хьакъехьара дешаш, белгалдаьккхар коммунальни гIулакхаш шоашка дIакхоачаш мел йола промышленни предприятеш, транспорт, организацеш, учрежденеш города улицашкара наькъаш, коммуникацеш тоаяра юкъеозара горисполкомо а райисполкомаша а шоашкара доагIар де дезилга.

Пленуме къамаьл дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева. Цо дагадохийтар, парте обкома пленуме а республика Лакхехьарча Совета сессе а экономика дегIайоалаяран чуIеча цIеной проблема къоастаяран тIехьаюсаш хиларах города цIенхаштта критика яь хилар.

Цхьан сага лаьрхIа шера городе хьалдеш дола чуIе цIенош юкъера лаьрхIача Российски Федераце гIолла долчарел кхозза кIезигагIа да, иштта кIезигагIа да кхыча республикашка хьалдерел а. ХIаьта а хIанз укх сахьате гIишлош хьалъяра темпаш вIалла ла йиш йоацаш эсала я. Масала, кхаь шера хьалъяь яккха лаьрхIа хинна берий больница хьалъеш латта диълагIа шу а да, хIанз а ахаш мара средстваш караерзаяь а яьннаяц. Е хьаэцаргъя вай вокзал. Иъ миллион сомах укхаза хIанзалца карадерзадаьр алхха 160 эзар сом мара дац. Укхаза баьккха латташ бокхха кIоаг ба, дIахо болх беш саг вац.

Парте горкома, райкомий секретараша, райисполкомий председателаша лерттIа болх ца бар, доагIар дизза хьа ца дехар да из., эсала я гIулакх тоадара партийни а советски а органаша еш йола влияни. Городе бахача наьха социальни дешаш къоастадеча дизза шоай декхараш кхоачашдеш бац Советий депутаташ а.

Дийцача дешах соцам тIанийцар пленумо.

С. КОТИЕВ.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Укх шера бархI бетта план толаме кхоачашйир «Ачхой - Мартановский» яхача райпищекомбината коллектива. ХIаьта йохка дIаяхьийтар 3 миллиони 561 бIаьи тайп-тайпарча сомий банка. Из я планал 325 банка дукхагIа. Экономически эффект а дика я. Иштта, бархI бетта предприятена хьахиннар цIена пайда 83 эзар сом ба, е лийрхIачул 38 эзар сом дукхагIа. Цунца цар аьттув баьлар наьха алапи лийрхIачул дукхагIа хилийта: 152 сома меттала —166 сом.

— Да а да тха экономически хьокхамаш дика, — йоах партийни организаце секретара З. Сатуева. — Самофинансировании хозрасчети юкъейоалаяьча предприятешта из чIоагIа лоархIаме хIама а да. ХIара сага къахьегама овсарле а дикка лакхъеннай тха.

Пищекомбината коллективе дукха ба шоай декхарех толаме лоархIабеш къахьегаш, производстве хьалхалатта нах. Уж ба лакха говзал йола цехера болхлой Дукаева Асма, Мальсагова Тамара, Индербиева Яхита, механик Назиров Муса, кхыбараш. Цхьа бутт дIабахийтац цар шоай план а социалистически декхараш а тIеххкоачаш ца деш. Массаза, а сменни нормаш юкъера лаьрхIача 140—150 процент кхоачашъю цар.

В. КУРБАНОВ.

ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Паччахьалкхен сом дIабалара планаш кхоачашъянзар соахка Грозненски района «Пригородный» яхача совхозо.

— Мишта латт из гIулакх укх шера? — аьнна хаттар дир оаха совхоза директора заместителага К. А. Ибрагимовга.

— Сомий бешамаш тха 450 гектара тIа я, — йоах цо. — Цу тIара пачхьалкхенга бохка безар 4200 тонни сом ба. ХIаьта хIанз тхо аьттув болаш да 200 тонн совгIа из дIабала. Укх шера хьувкъам дика кхийнаб. ХIанзлехьа мах беча организацешка дIабахьийтаб кхо эзар тонн тайп-тайпара сом: кхораш, гIамгIаш хьачаш, Iажаш. Кировски, Кемеровски областашка дIабахьийтаб 350 тонн Iажаш. ХIаьта цига тха продукцех 95 процент дикагIча сортах дIанийцай. ХIанз тха болхлой тIехьа - кхача Iажаш чуэцаш ба. Дикача къахьегама гIулакхашца белгалбаьннаб арендатораш. Царех ба Несерхоев ВахIид, Зиганшина Ирина, Орсханов Рамзан, Муталиев Денильбек. Къахьегама тIера йолаш дика коллектив вIашагIкхийттай укхаза. Шеко яц, иштта болча болхлошта дукха дика хIамаш карагIдаргхиларах.

С. М. ЯСУЕВ.

ЛЕРТТIА КИЙЧО ЯЬЙ

Пятилетка диълагIча шера къаьстта дика къахьегаш ба Московски «Котлоочистка» яхача завода чуйоагIача Грозненски цеха болхлой. Ер шу доладелча денз цхьа бутт дIабахийтабац цар пачхьалкхен план меттел тIайийца декхараш а дикка тIеххкоачаш ца деш. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамний йис бетта план кхоачашъярах рапорт делар цеха коллективо 19 сентябре. Iана замалахьа болх бара оборудовани Iалаьмате дика кийчъяьй цо Нохч-ГIалгIайчен, Дагестана, Ставропольски края, Астрахана, Армене теплоэлектроцентралашкеи Грозненски гортеплосета предприятешкеи. Оборудованена чуйнжа гIоа, шлак дIа а йоаккхаш, яьш цIендераша доккха новкъостал ду котлоагрегаташка боагIача боарамагIа болх байтара, доагора - энергетически ресурсаш кхояйтара.

Уж балхаш деча доккха дакъа а лоацаш, къаьстта хьинар айденна къахьегаш хиларца белгалбаьнна ба Москаленко Владимир, Шевлов Анатолий, Лучко Александр, Айрапетян Тельман, вежарий КолесниковгIар Сергейи Юрийи.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Болхлочун уйлаш

Демократии дисциплинеи

«Красный молот» яхача Грозненски производственни объединене токарь С. Ахматханов цу предприяте болх беш вола массехк шу да. Шийн новкъосташа санна, чIоагIа раьза а волаш тIанийцар цо перестройка. Цхьабакъда, дега чIоагIа Iаткъаш да, цо лерхIачох, цхьаццаболча граждана демократи, гласность яха дешаш харцахьа кхетадеш хилар. «Демократи» яха дош цар дерригга де йиш хилар санна кхетаду, хIаьта гласность — массанахьа демагоги лелае бокъо хилар санна. ДукхагIча даькъе из леладу производствана зе а деш. ХIаьта шун производстве цу даькъера гIулакхаш миштад, хьамсара газет дешараш!

Газета оагIонаш тIа из дош дийцача баьхьа хеташ, цу хьакъехьа шун уйлаш, шоана хетараш тIадолаш оаш нисьмош яздарга хьежаш да тхо.

Дукхача хана денз «Красный молот» яхача заводе болх беш хьавоагIа со. Сона бIаргагуш шерлуш, дегIаенай предприяти, хIанз из езача машиностроене Министерствана юкъейоагIаш йола йоккха производственни объединени я. Са дуккха новкъостий а санна, ученик волаш болх бе волавелар со укхаза, цул тIехьагIа станока тIа болх бир аз. Дукххача хана къахьийгар аз мастер волаш. ХIаьта, хIанз юха а мугIарера болхло ва. Дукххаза уйла яьчул тIехьагIа, хIана аьлча, завода а, цеха а, бIарчча хьайийцача, обществана а дукхагIа айса пайда бергболаш санна хет сона из болх беш хилча, цул совгIа, болхлочун квалификаци йоаль ца хилча хIаьта а. Эцаш дола алапи дуккха лакхагIа хилар а лоархIаме хIама да.

Сендухьа дувц аз из? Аз дувц из газет дешараша кхетадергдолаш: дукха хIама дайнад сона, дукххача хIамай уйла яьй аз, сай, болхлочун, уйлаш, хетараш долаш ва со. Сога хьаттача, завод — са шоллагIдола цIа да, хIаьта цу заводе эзараш нахах латта коллектив — са классе гIоллара новкъостий ба, оалаш махиллара, бахача наха юкъера эггара лакхагIа сакхетам бола дакъа. Цу сакхетамах дувца ловр сона тахан. Вешта аьлча, аз дувцаргда производства кулгалхоштеи, болхлоштеи юкъе цхьа йолча хана уттача гIулакхех.

Дукха яздаьд, дийцад, хIанз а тIехьа дувцаш да кулгалхоех цар балхах. Дувцараш а хетараш а тайп-тайпара да, цхьайолча хана, шоайла вIашдухьала долеш а да уж. Цхьабакъда, массава а цхьа уйла юкъера йолаш ва: кулгалхочун сий, эггара хьалхарча даькъе, тийша да перестройка дIадеххараш цо хьаллацарах, шийна тIадилла гIулакх дика довзаш, вахара эхь-эздел леладеш из хиларах.

ХIанз «модни» хинна дIаэттай массе хIамана, гIулакхашта кулгалхой бехке а беш, уж IотоIабара тенденци. Цу тайпара «бакъдолчоа» тIехьабараштa доаггIаш дола жол а луш, аз шоай моттиге совцабу уж. Сай лоаца доацача вахаре дуккха кулгалхой бIаргабайнаб сона. ХIаьта, со чIоагIа дог тийша ва: дукхагIча даькъе уж дог цIена, тешаме къахьегамхой ба. Ди-бийса ца къовсаш къахьегаш ба уж.

Дукха ха йоацаш цхьан центральни газета тIа А. А. Громыко мемуарашкарен цун гIончa хиннача сага дагалоацамехи дийшар аз. Сталин кадраш харжа ховш хинналга белгалдаьккхадар цига. Сталин кадраш «харжа ховш хиларах» хьахиннари сталински «кадрай» лоархIами дика байзаб советски халкъа... ЦIий лар йитай цун вахаре Ягодас, Ежовс, Берияс, Молотовс, Кагановича, иштта царна тара болча къизача наха. Дика дош аьнна дагабохийта лац вайна брежневски хана наьха хьакъ дуъаш биза баьгIараш а...

Исторецара аз доаладаь масалаш укхаза доагIаш ца хила а тарлу, цхьабакъда, аз дувц из вай дахаш йола ха кхыяр йолга белгалдаккхар духьа. Вахаре лоархIаме хувцамаш хулаш латтилга къаьгга хьахьекхар пачхьалкхен предприятех (объединенех) долча Законо, СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе цунна даьча хувцамошеи тIатохарашеи.

Цу Закона цхьан пунктах — предприяте къахьегама коллектив шийн кулгалхо харжа бокъо йолаш хиларах, аргда аз, тха завода вахарера цхьа масал а доаладеш.

Укх тIеххьарча шерашка предприяти геттара воча хьале яр. Финансови а технически а даькъе нийслуш дола кхоачамбоацараш, цхьаккха тайпара йоакхо йоацаш тесса йита хинна социальни сфера, къахьегама хала хьалаш — цу дерригенеша наьха тешам боабора, уж эгIазкхувлар. Ийс миллион сом гарга маьха нормативел совгIа дола товараши материалаши Iайнаяр заводе. Хоашехьа а зе хургдола продукци арахецар, изделей доккха дакъа хIанзарча ханарча технически боарамо дIадеххарашка хьежжа дацар. Предприяте дIадала ха тIехъяьнна хинна декхар 1988 шера 1 июне 10 миллион сом совгIа дар.

Мадарра аьлча, къахьегама овсарле лакхлуш яцар заводе, заданеш кхоачашъяра материальнии моральнии безам совбоалаш бацар.

Иштта халача хьале этта завода кIалхаръяккха могаргдола саг эшаш вар. Массанена из низ болаш, хьинаре, дог цIена, нийсхо лелаергйола, шийн гIулакх дика ховш, шийн низах бIубенна, организаторскии боахама доалдареи говзал йолаш, технически грамотни специалист, дика экономист хила веза, аьнна хетар. ХIаьта, цу тайпара вола саг коравир. Пхе кандидатах директоралла хержар Мусалимов Геннадий Мухаметсалимович.

Аьттув болаш хилар из харжар. Лоацчача хана нах тешабаь, шийна тIехьабаха хайра цунна цо болхлой материальни безам айбир, болхлойи инженерно-технически болхлойи хьинар хьалхьоадаь шоай низах тешабир цо уж. Ше шийн деша да а къахьегама тIера а хиларах тарра, заводе болх беш мел болча болхлой бехктокхам айбаь, къахьегама овсарле лакхъергйола формаш юкъейоалайир цо, производствана кулгалдара структура хийцар. Керттерча лостамах цаI хинна дIаэттар бригадашка, участкашка, цехашка боахама расчети коллективни подряди юкъейоалаяр, къахьегамах бухсоццаш хьахулачох доагIар дIалуш йола сквозной бригадаш хьаярцa цхьана.

Лоацчача хана коллективана доккха хIама карагIдаьлар. Пачхьалкхен декхараш дIатакхарал совгIа, тхоашта рузкъа Iоаде даьлар тхо. Укх шера 1 январь тIакхоачача хана 1 миллиони 989 эзари сом пайда хьа ца кхоачаш завод йиса хиннаяле, хIаьта укх шера 8 бетта планал тIех 2 миллиони 119 эзари сом пайда бир. Тхо чIоагIа гIаддаха да из гIулакх иштта нийсденна.

Хетадала тарлу, хIанз-м гIулакх аттагIчахьа дийрзад, аьнна: моллагIвола кулгалхо шийн декхараш лерттIа кхоачашдеш веце, цуйна метта кхывар харжа хьайна! Цхьабакъда, из иштта дац. Сай практиках дика ховш ва со: хIанз а тIехьа ше маьрра йолча демократе хьалашка даха кийча дац вай, хIаьта, цхьаццабараша цох шоашта пайда эца эхь хеташ а бац. ХIанз а тIехьа дIаяхача ханах юхедиса гIулакхаш Iаткъаш да вайне, наьха хьакъ доара тIакхуалга а дIадаланза да, низ боханза я уравниловка а инерци а.

Кулгалхой демократически наькъагIа харжара со духьала ва аьнна наха ца хетар ловр сона. Со чIоагIа раьза ва цу гIулакха. Цхьабакъда, хоржамаш бехктокхамца, производства хьашташ теркал а деш, чакхдаха деза аьнна хеташ ва со.

Директор харжа дукха ха ялалехьа, со болх беш волча 2 механически цехе хоржамаш хилар: хоржаш вар цеха начальник. Цун цIи яккха езац, аьнна, хеташ ва со. КIаьда, наха тIера саг ва из. Хетадала тарлу, шийн гIулакх довзаш вале а, доагIар дIаца дехаш, кулгалхочоа чIоагтIа эшаш йола оамалаш йоацаш, цIенхаштта саг вац из, аьнна. Цхьабакъда, хоржамаш къайлагIа кхаж тоссаш чакхдаьхачул тIехьагIа, цеха начальникалла хержар из кIаьда саг.

Тха йоккхача предприяте лоархIаме подразделени я шоллагIа механически цех. Цун балха ритмичностах тийша да кхыча цехашкарча коллективай къахьегама результаташ, бIарччача завода хьокхамаш. Хала хете а, керда начальник хержачул тIехьагIа цехера гIулакхаш воча оагIорахьа хувцаделар, хьалха санна а боацаш, дуккха вогIа болх бе даьлар тхо. Геттара воча хьале йийрзар къахьегама а производственни а дисциплина. Демократически наькъаца харжа вола цеха начальник дIаваьккхар балха тIара, цунна метта болх бе хьожаваьв хьалха тха цехе начальник а волаш къахьийга саг. ЦIенхаштта доагIар дIадехаш вола саг. ХIанз цеха хоалуш айеннай дисциплина, болхлоша шоай декхараш дикагIа кхоачашду. Масала, хьалха токара Губин Николая балха дисциплина телха а еш, цхьацца ийрча гIулакхаш леладаь дале, хIанз станока юхера дIавалац из. Ховш ва: хьалха леладаьр хIанз чакхдаргдоацилга.

ТIеххьара цхьаькха ала ловр сона: со геттара раьза ва кулгалхой демократически наькъагIа харжара. Цхьабакъда, геттара духьала ва къахьегама коллективашта еннача бокъонех пайда а эцаш, спекуляци лелаяра. Духьала ва со сага шийн гIулакх цхьаккха тайпара бехктокхам а боацаш леладара. МоллагIча боарамера кулгалхо хоржача хана производства хьашташ теркал а деш харжа веза.

С. АХМАТХАНОВ,
Грозненски машиностроительни завода «Красный молот» яхача производственни объединене токарь.

ВОККХАЧА САГА ДАГАДОАГIА

ТкъоалагIча шерашка, Галашкенна гаьна йоацаш уллача СамйоагIа яхача зIамигача лоаман юрта гIалгIай кагийча наха вIашагIъеллар 15 сагах латташ йола эггара хьалхара комсомольски организаци. Цу организаце секретаралла хержар хьинар дола зIамсаг Мякиев Дотмарзий Довтхьажа.

Цкъа цу юрта вера района уполномоченни вола Цороев Ювсап. Цо доклад йир беррига юртахой вIашагIа а теха, артель хьае езаш хиларах лаьца. Цу хана дукхагIболча гIалгIашта хацар «Тоз», «Союз» яхача дешай маIан. Наьха кхетаче йистеяьначул тIехьагIа, юхе Iийра Ювсап. Цо дIакхетавир хIара юртхо, духхьал юкъарча боахамца, цхьан къахьегарца мара къели эшами дIадарг ца хиларах.

Вай мехка коллективизаци дIахьош хиннача цу халача шерашка шийн юрта эггара хьалха хинна «Ударник» яха колхоз юллача хана, наха керда хIама довзийташ, боккха кхетаме болх дIабихьар Довтхьажас. ТIаккха юртхоша хьалхарча колхоза председатель хержар из. Колхоза ше керте латтача шерашка, юкъара боахам тоабеш чIоагIа къахьийгар цо. ТIеххьарча шерашка из хилар колхоза бригадир, завхоз, заготовитель, хIаьта дIахо тика чу болх беш хул из. 1940 шера Галашка ваха вода Довтхьажа. Цига «Черноглаза» цIерагIча колхозе кхаш леладерий бригада бригадир волаш къахьегаш хиннав из.

1941 шера болабелар Сийлахь - боккха Даьхен тIом. Тийшача балхагIа вай мехка чухьийлхар немецки гIаьрахой. Хала шу дар из. Июнь бетта шийн вешийца Хьусенаца военкомате вахар Довтхьажа, шоаш тIем тIа бахийтар дехаш. Довтхьажа могавинзар, Хьусен тIем тIа вигар.

1943 шера Цlеча Эскара йIайха хIамаш гулъяр духьа, Ростов яхача городера Галашка вера Дзейтов IаIаудин — воккхагIа вола лейтенант (1945 шера Берлин яхача города юххе турпала валар хиннад цун). Цунца уж йIайха хIамаш гулъеш, хьинаре дакъа лаьцар Довтхьажас. Лоацчача хана 250 телегрейкен, 140 кетари, 120 кийи, 700 килограммал совгIа донъадаь дулхи гулдир цар фронте дIадахьийта.

Вайна массанена ховш ма хиллара 1944 шу Iалаьмате хала дар вайнаха. Къаман моастагIчо Берияс хьалхxе а кийчо яь хиннаяр тайп-тайпарча къамех бола нах шоаш баьхача моттигашкара дIабахийта. Из кхоачашде орцагIъяьлар НКВД отрядаш. Февраль бетта 1944 шера, низах, доацача хIаманна бехке а баь лийцар Галашкара цхьабола нах. Иштта 18 феврале лаьцар Довтхьажа а. Из бехкевир немцашца бувзам а лелабаьб, цIагIа гIаьрахой а лечкъабаьб, аьнна. ХIаьта 23 феврале Шолжа — ГIалий тIарча набахта кхаьчар вай мехкахо. Набахта доккха Iазап а мотцал а лайра цо, бIаргаяйра моастагIчун къизал, бакъдар хьадувца яхаш тепчан бухь биттар цунна. Бакъда, Довтхьажа деналах вохаве-м магазар моастагIашта.

17 июне 1944 шера НКВД ше къаьстта совещани а яь, 5 шу ха техар цунна. Иштта тайп-тайпара ханаш техар Галашкарча кхы а 40 сага. Царна бехк баьбар Советски Iаьдала духьала а хиннаб, колхозаш йохае а гIийртаб, аьнна. Царех дукхагIбараш дийна а биссанзар, шоаш баьхача моттигашка юха цIабахка. Бетта набахта чу а боахнабаь, Караганде дIабигар уж берригаш а. Цигара Джезказгане дIавигар Довтхьажа. Цига ялх бетта чувоаллавир НКВД совещанегIа суд ярах дола каьхаташ хьадаxккалца. Комиссе чакхваьннaчул тIехьагIа Караганде кIор боаккхача бассейне дIахьожавир из, шийна теха ха ерригa а цига яьккхар цо 1949 шера аьхки цигара мукъаваьлар из, бакъда, шийн да — нана а дезал а хьалаха комендантa бокъо еннаяц цунна.

ХIаьта цун дезал цу хана бахаш бар Павлодарски областе Кагирски районе. Шийн дезалца каьхаташ дIаюха яздеш из волча юкъа тиф яхача лазаро дIаийцар цун дезал: да, нана, сесаг, йIиIг.

1953 шера Сталин веннaчул тIехьагIа топаш техар Берияна, тIаккха мара аьттув баланзар цун шийн дезала кашамашка ваха. 1961 шера Галашка юха цIавера Довтхьажа. Серго Орджоникидзе цIерагIча колхозе балхаш деш хилар из, дуккхаза колхоза правлене член волаш а хиннав. Дукха ха йоацаш Нохч-ГIалгIай прокуратуро справка яйтай Довтхьажийна. Цу тIа яздаь да, «Справка еннай Мякиев Дотмарзий Довтхьажийна, «Черноглаза» цIерагIча колхозе болх беш волча хана, СССР НКВД соцамагIа 17 июне 1944 шера цунна ца йоагIаш чувалла 5 шу суд ярах, 16 январе 1989 шера арадаьннача СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указо ма яххара из бехказавоаккхаш. Цунца дувзаденна прокуратуро дIахойт 1955 шера 8 сентябре арабаьннача № 1655 йолча СССР Министрий Совета соцамагIа цунна льготаш йоагIилга».

«Нохч - ГIалгIай АССР прокурора воккхагIвола гIонча Постников».

ХIанз Мякиев Довтхьажа пенсе а ваха вахаш ва Галашка.

Т. ХАШИЕВ.

ПЛЕНУМА МАТЕРИАЛИЙ МУГIАРАШ ДЕШАШ

Вай мехка дахача доккхача а кагийча а къамий вахаре боккха лоархIам болаш хIама дар укх деношка шийна болх чаккхбаьккха КПСС ЦК Пленум, цо тIаийца «ХIанзарча хьалашкарча парте къамий политиках» яха платформа.

Мехка дахача къамий теркам тIазза ца Iеш, дерригача дунен тIарча общественноста теркам тIаззар цу партийни форумо.

Советски общества вахаре революционни эргалонаш елга дIахьоча чоалханеча хана къаьстта лоархIаме а эшаш а дар пленуме мел дийца парте къамий политиках дола дешаш а тIаийца документ а.

Цхьан дешаца дашха а мах бе а йиш йолаш дац мехка вахаре эргалонаш яра даькъе этта хьалаш. Перестройка дIайолаяьча хана деиз дIаяхача хано, диъ шерои ах шерои, шоаш мадарра хьагойтад советски общества вахара тайп-тайпарча доакъошка сталински а цул тIехьагIарча брежневски а шерашка хинна бокъонагIа доаца а вай социалистически пачхаьалкхен историн юкъе гIайгIане оагIош йихьаь а хIамаш. Уж хиннад политически а, социально-экономически а, культурни а кхыча а вахара доакъошка,

Из дац советски общества вахаре, советски интернациональни пачхаьалкхен истори юкъе сийрда оагIош кIезига я яхилга. Уж чот яь варгвоацаш дукха я. Царех нонагIо яраш я Коммунистически парте ленински къамий политика вай мехка кхоачашъеш дIаяхьар.

КIезига хиннадац советски къамий республикашка, областашка, округашка теркам тIаувзаш дола хувцамаш. Уж хиннад политически, социально - экономически, культуран вахара доакъошка. ХIара къаман автономни образовани йолча ба дегIабена халкъа боахам, культура, эзараш тайп-тайпара специалисташ, Iилман болхлой, творчески а технически а интеллигенци. Качеси а пачхаьа замагIа тIехьадиса хиннача а къамаша дицдеш дац эрсий а кхыча доккхийча дегIадаьхка хиннача къамаша а шоашта даь гIо-новкъостал, вошал, лелаяь юкъмоттигаш, эзараш гIулакхаш.

Цхьабакъда, сталински шерашка а цул тIехьагIарча застойни шерашка а парте къамий политика телхаеш дукха моттигаш ийсъеннай. Къамаш мел дахача регионашка да цох дола масалаш.

Укх тIеххьарча шерашка вай мехкарча, цхьаццайолча моттигашка хиннача хIамаша, мадарра аьлча, цхьадолча къамий группировкашта юкъе хиннача довнаша-латараша хьагойт парте къамий политика дIаяхьара балха юкъе цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар, из лаьрххIа леладе дезаш хинна гIулакх мела а тесса а леладар. Нагорно - Карабахски автономни областерча эрмалоштеи азербайджанаштеи юкъе, гуржаштеи абхазаштеи юкъе, Гурьевски областерча Кердача Узене казахаштеи Къулбаседа-Кавказа къамий викалаштеи юкъе, иштта кхычахьа хиннача хIамаша дика тешавеш хьагойт советски къамашта юкъера юкъмоттигаш лаьрххIа а ленински къамий политикан наькъаца а тоае эзнлга.

Парте ЦК Пленуме шеяьча доклада тIа Михаил Сергеевич Горбачева белгалдаьккхад вай мехкара къамаш, республикашка а, областашка а, округашка а даха къамаш, массайолча оагIонашкахьара дегIадахкара а царна юкъера барт-цхьоагIо чIоагIъяра а мел эшараш парте а пачхаьалкхено а дергхилар. Царех лерхI парте мехка революционни эргалонаш елга толаме чаккхдаккхара данз даргдоацараш. Уж да дерригача къамий политически бокъонаш, хIаьта иштта социально - экономически а культурни а хьашташ толаме кхоачашдара де мел дезараш.

Дуккха бIаьш эзараш болча советски наьха теркам тIаозаш дар КПСС ЦК Генеральни секретара хьалха дIаяхача замашка вай мехкарча къамий бокъонаш телхаярах а репрессеш ярах а аьнна дешаш:

«Укхаза ца оалаш Iе йиш яц хьалха дIаяхача хана, къаьстта тIема хана а тIом дIабаьнначул тIехьагIарча юхьигах а цхьадолча къамашта духьала леладаьча харцахьарча, законагIа доацача, хIамаех лаьца. — Аьлар Михаил Сергеевича Горбачева шийн доклада юкъе. — Цу хьакъехьа яь политически решенеш я, енна принципиальни оценкаш а я, хIаьта а тахан вай къамий политикан дешаш дувцача цIаьхха а ала деза: хоадам боллаш бехк а беш дувца деза бокъонаш телхаярен сийлахь боккхача тIема шерашка шоаш даьхача моттигашкара къамаш низагIа дIадахийтарен хьакъехьа. Вай де мел дезар де деза советски немций, крымски татарий, туркий-месхетиний, гIалмакхой, балкхарой, къарчой, нохчий, гIалгIай, греккий, корейцай, курдий юхаяь хинна бокъонаш юхаметтаоттаяр духьа. Из цхьа моллагIа дола дош дац, цхьаццадолча хIамашка диллача низкъало а да. Бакъда, из мелла хала дале а никъ цаI мара бац— массарна мегаш а хIанз лаггтача хьалий лоархIам беш а йола решенеш махулла хьалахар».

Парте XX-ча съездо Никита Сергеевича Хрущева хьалхленца ше мадарра хьагучадаьхар Сталина а цун аппарато а миллионаш бола советски нах доацача бахьанашта хIалакбарах, къизача тайпара нохч-гIалгIай а кхыдола къамаш мехнах дахарах дола бакъдараш. Цо тIанйцар къамий автономеш юхаметтаоттаярах бола соцам. Цул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совета Указаш а арадаьлар. Царех цаI дар Нохч-ГIалгIай АССР юхаметтаоттаярах. Цхьабакъда, Нохч - ГIалгIай АССР юхаметтаоттаелга дизза хиланзар; Хьа ца луш йисар гIалгIай эггара йоккхагIа йола Пригородни район, хIаьта иштта хьа ца луш йисар хIанз Дагестана чуйолха нохчий - аьккхий баьха юрташ а. Хетадала тарлу, хIана хиннад из иштта аьнна. Цу деша бехкебараш, сона хетаргахьа, эггара хьалха цу хана Нохч-ГIалгIай АССР-ай, Къулбаседа-ХIирий республикаи, Дагестанаи керте лаьттараш хинна6. Цу гIуланха бехке дар хIирий къам а е селий къамаш а дац. Къамаш цIаккъа а хиннадац шоайла моастагIал долаш. Пригородни район бахьан долаш кIезига письмоши жалобаши ахийтаяц наха центральни органашка. Из бахьан долаш вIашагIкхийттабар эзараш гIалгIай 1973 шера Грозне, Ленина цIерагIча майдан тIа, хиннача машара митинге. Iалаьмате нийса а бокъонагIа доагIаш а дар наха хьадехаш хиннар. Цунах кхыдар ала йиш йолаш саг вац таханарча дийнахьа. Гулбеннарашта юкъе дукхагIа къамаьлаш даьраш хьалхагIа Пригородни районе баьха а бахаш бола а нах бар.

«Сталинско - бериевски режима нийрча гIулакхаш бахьан долаш бохабаь мохк юхаметтаоттабаьчул тIехьагIа, парте а пачхаьалкхено а къам бехке ца хиларах шоай дош аьнначул тIехьагIа юхаметта хIана оттаяц тха бокъонаш, хьа хIана лац ковнаш, цIенош, бешамаш, тхо Iодаь а хьалхийна а юрташ, наьна меттала школаш хIана яц тхона, прописнаш хIана яц, лоаца аьлча, хIана яц тха тхоай мехка даха а балхаш де а кхыбарий сан на бокъонаш» — иштта дар гулбеннараша дIадехаш хиннараш.

Эггара йоккхагIа а эггара дукхагIа юрташ йола а район хинна ца Iеш, гIалгIай историца айхха бувзам болаш, тIалгIайх эрсий меттала тиллача цIераца бувзам болаш цул совгIа, эггара гIорваьннача ленинхочо, тIалгIай къаман воккхача доттагIчо Орджоникидзе советски Iаьдал хьанхайкадаь моттиг а яр Пригородни район, беррнгача гIалгIай мехка эггара йоккхагIа лоархIаш хинна Мочиъий-Юрт. Цу юртара а кхыча юрташкара а наьха хьалаш а телхаду, телхаю бокъонаш а — уж а дар гулбеннараша дийцараш.

Шеко йоацаш цу хана а хIанз а массанена дика хьагуш да цу машарерча митинге мел дийцараш е пачхаьалкхенна а, е цхьанна къаманна а духьалара хIамаш ца хилар. Наха дIадийхараш шоашкара дIаяьха конституционни бокъонаш юхаметтаоттаелга мара кхы хIама дацар.

Конституционни бокъонаш юхаметта ца отта ярал совгIа, митингах «сборище» аьнна а хIаьта митинге дакъа мел лаьцарех «националисташ» аьнна а цIераш техкар. Царех дуккха а дукхагIа бараш «национализм» яха дош фуд ховш а, е оалаш хеза а бацар, е кураллеи сонталлеи арабаьнна лелаш а бацар. Алхха уйлеи нигати дар цар: шоай даьй а шоаш а баьха шахьараш, Сталина а, Берияс а, цар гонахьено а кагьяь шоай бокъонаш юхадийнъелга дIадехар.

Сона цIаккъа а дицлац цу январски деношка шин воккхача сагаца сай хинна къамаьл. Саррахьа балхара чувоагIаш (цу хана республикански радио керттера редактор вар со, кхаь меттала болх а беш) Калинина цIерагIча поселке кхийттар сох уж. Пригородни районера да шоаш йоахар. Дезткъа шерал тIехваьнна хургволаш, дайча дегIара вар царех цаI. Пригородни района хьакъехьа къамаьл деш, аьлар цо: «Укх денга кхаьча хургдацар гIулакх Ленин а, Орджоникидзе а, Киров а дийна хиннабаларе. Цар хьаькъал дIанхоачаргдар гIулакх нийсса а шийханнахьа а къоастаде...»

«Национализм» яха дош фуд ца хой а, наьха, хIара къаман, лоIам, царна дагардар фуд ховш хиннача цIихезача, дерригача дуненна а бовзаш болча, советски пачхаьалкхен историн юкъе дошо оагIош йихьача Ленина а цун тешшамерча новкъостий а цIераш дика йовзаш бар боккхий нах. Дикача балхага сатувсаш а бар. Нийсача наькъаца гIулакх къоастадергхиларах бола тешам байна а бацар.

Бакъдар аьлча, кIезига халахетараш хиланзар цу хана цхьаболча наха. IотIаэхкар «националист» яха ярлыкаш цIенача, бакъдар дIаалар мара кхы бехк боацача, наха. Царех вар республике вайза ца Iеш кхы гаьнна арахьа а вовзаш а везаш а хинна цIихеза йоазонхо Базоркин Идрис. Парте ветеран, персональни пенсионер, дукха ха йоацаш кхелха Плиев Султан, гIорваьнна лор-анколог Куштов Аьхьмад, иштта кхыбараш.

Укх тIеххьарча шерашка мехка эттача перестройкаца, демократеца дувзаденна гIулакх ше мадарра дувца йиш йолча хьалаша таро елар советски общество эргаяьккха тоаяра динза даргдоацараш белгалдаха, дувца, хIаьта иштта дIаяхача замашка мел хинна харцахьара дараш, нахах лочкъадаь мел хиннараш хьагучадаха, дуккха эзараш а миллионаш а болча советски наьха сий дола цIераш юхаметтаоттае.

Парте хьалхленца вай мехка дIадоладаь революционни эргалонаш елга вай мехкарча наьха а дерригача дунен а теркам тIаозаш да. Иштта теркам тIаозаш да парте къамий политиках, къамашта юкъерча юкъмоттигех дола дешаш а. Цу хьакъехьа ЦК Пленумо тIаийцача платформо хьайийлай вай мехкара дерригa къамаш, зIамига а доккха а, массайолча оагIорахьара дегIадахкара мел эша таронаш. Уж я эггара хьалха къамаш политически, социально-экономически, культурни дегIадахкара, цар барт - цхьоагIо чIоагIъяра хиланза яргйоаца таронаш.

Дуккха къамах дахаш йола Советски пачхаьалкхе массайолча оагIорахьара дегIайоалаяра а эргаяккхара а дешашта хетабаьба хIанз Москве дIайолаеннача СССР Лаккхехьарча Совета гуйрнйнарча Сессе болх а.

Вайна ма харра, парте Ленински къамий политикан керттера дакъа да хIара къаман автономи хилар. Къаман автономе лоархIамах, статусах, къамий деша кхыча оагIонех, лоацца аьлча, хIара советски къам гармонически дегIадарах йола парте программа я ала мегаргда КПСС ЦК Пленумо тIаийца, дерригача советски халкъо къоабалъеш йола платформа.

Къаман автономе хьакъехьа къаьстта ала безам ба са. Дукха ха йоацаш Грозне шийн болх дIабихьар гIалгIай къаман 2-ча съездо, дакъа лоацаш республикера а арахьара тIабаьхка а кхыча къамий викалаш а болаш. Съездо тIаийцача резолюце тIа а белгалдаьккхад гIалгIай къаман автономи — Автономни Советски Социалистически Республика хьаелга бокъонагIа доагIаш а нийсса а хIама хилар. Съезде белгалдаьккхад эзари нийсбIаьи ткъаьи пхелагIча шера денз Сталин а цун гонахье а гIалгIай автономни областа духьала хилар, цул тIехьарча шерашка а къаман автономни бахьан долаш бокъонагIа йоаца акцеш тIаийяь хилар, хIаьта иштта эзари нийсбIаьи ткъаьи кхойттлагIча шера автономи йохаяр, эзари нийсбIаьи шовзткъеи диълагIча шера Нохч - ГIалгIай АССР йоха а яь гунахьа доаца нах мехках бахар.

Къаман съезде къамаьлаш даьраша, вахарцара а историн оагIонаш тIара а хьаийдаь масалаш а кхувлаш, белгалдаьхар къам массайолча оагIорахьара дегIадара новкъарленаш мел яь хIамаш.

Къаьстта зовне дикаш а форуме хиннарий дегашка дувшаш а дар советски къамашта юкъера доттагIал, вошал долча нохчий, къаманцара а, хIаьта иштта лоалахошцара, хIирий а селий а къамашцара доттагIал кхы дIахо дегIадоагIаргхиларах дола дешаш.

ЦIаькха а цIаькха а белгалдаккха доагIа парте къамий политика хIанзарча замано дIадеххача бесса кердача лагIа тIа а яьккха ЦК Пленумо тоаяро советски интернациональни пачхаьалкхен хьал а сий а лакхдергхилар, хIара къаман а беррнгача советски наьха а вахар кхы дIаьхегIен хозагIен дергхилар.

Хь. ГАЛАЕВ,
журналист.

Профсоюзни организацешка— отчеташи, хоржамаши

МИШТА БОЛИЙТАРГБА ТЕШАМ?

Тахан къахьегамхоша доагIар цIенхаштташ нийсхонцен хьадех ерригача партийни, пачхаьалкхен, общественни органашкара, организацешкара. Наха кIордадаьд доккхий хабараш, хургда яхаш дувцараш, лозунгаш. Шоаш дIадехар кхоачашдара деш дола хаьдда гIулакхаш эш царна.

Перестройка кердача хьалашка къаьнача тайпара болх беш хила ягIац профсоюзаш а. ТIехьа тIайоагIача хана дергдар белгалдоаккхаш хIанзалца баьчча тайпара болх бе йиш йоацилга дийцар сентябрь чакхбоалаш хиннача отчетно-хоржамий конференце ше доклад еш СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода профкома председатела А. Миньков. ХIаьта малагIа хьал эттар цига укх тIеххьарча шерашка? Укх тIеххьарча кхаь шера тIехьаюсаш хилар завода коллектив. План хадданза кхоачашъеш яц, арахецача продукце дикал лоха я, чIоагIа яц къахьегамеи технологически дисциплина. Укх шера дIабахача 9 бетта ара ца хецаш йисай 6 миллион маьха товарни продукци, ерригаш а хIана яц аьнна тIехьаюсаш я производствaш. Кулгалхоша йоагIаш йола анализ яра метта шоаш бакъбе гIерташ цхьацца бахьанаш лех.

Оптимистически отчеташ йоллаше а, боахама расчет мадарра аьлча йолаш яц, хьаяьяц арендни подрядаш.

Хоаш мадарра, профсоюзий керттерчарех цхьа декхар да болхлой хьашташ лорадар, социалистически яхь вIаштIехььякккхар. Доклада тIа цIи яьккхар дика толамаш даьхача цехий, участкай, бригадий. ХIаьта, нагахьа санна завода бIарчача коллективах аьлча, из хоастае хIама дац, 1987 шера дена кхоачашдац социалистически декхараш. КIезиглуш дац заводе хулаш дола технологически телхараши авареши, дукхагIа хул производственни травмаш. ДикагIча оагIорахьа тоалуш яц къахьегама кхерамзле а. Администраце дукхагIа телхаду къахьегама законодательство. МоллагIа дола хIама а хинна дIаэттад ханал тIех болх белга. Из санна дола телхараш могийташ я къахьегамеи алапеи отдел. Цул совгIа, махулла кIезигду къахьегамах доагIар.

Шерра баьржа кооперативни болам ца кхоачаш йисаяц завод а. Кооператораш гIулакх деш ба цун массе а производствашка хIана бац аьнна. ХIаьта заводе болхлой эшаш ба. Заводерча болхлочо кооператоро эцачул кIезигагIа алапи эц цо бер миссел болча балхах. Цудухьа дуккха бола болхлой кооперативашка дIаух балхара дIа а бувлаш. Иштта дIабувла болхлой юхаозара администраце къахьегамах доагIар далара прогрессивни формаш юкъейоалаяра ха кхаьчай. Волхлочун къахьегама хьалаш тоадара йоагIаш йола йоакхо яц. Из тоадара геттара кIезига хIама ду завода администраце. Кхоачамбеш долча хьал тIа яц бытовойи производственнии, помещенеш, балха барзкъаш тоъаш дац. Кхалнаьха къахьегам аттача баккхара йоагIаш йола йоакхо яц.

Даьча лоархIамаша хьахьокхачогIа, «2000 шера фусамаш» яха программа кхоачашъяра хIара шера завода болхлошта хьалъе еза бIаьннел кIезигагIа йоацаш квартираш. ХIаьта укх тIеххьарча диъ шера хьалъяьраш ерригаш а 86 мара яц. Геттара во ремонт ю завода ЖКО балансе йолча гостиница хьисаперча общежитешта, цIеношта.

ВIалла дувца хIама доацаш во да заводе нахага салаIийтара, цар унахцIено тоаяра, спортивни гIулакхаш. Тесса битаб культура цIен болх. Из долла хIама тоадара средстваш эш. Бакъда из болх бита йиш йолаш бац. ХIаьта саго болх дикагIа бара цуина хила доагIаш дола социальни хьалаш дац.

— Бакъда, — аьлар А. Миньков, — къоастаянза йола а кхы цхьайола а проблемаш теркал ца еш йитац профсоюзни организаце. Из саниттa дале а, хIанз укх сахьата тха балхах доагIаш дар хьахилац. Оаха дика кхетаду къахьегамхой хьашташ лорадар тхоай эггара хьалхара декхар долга. Профсоюза авторитет чIоагIъяла еза къахьегама сага хаьдда йоакхо ярца.

Укхаза белгалданнха деза профсоюзни кулгалхо ше шийна критика еш даь къамаьл конференце дакъа лоацаш хиннараша зийнилга. Масала, № 170-210 йолча цеха аппаратчицас В. Шевченкос дийцар заводера къона болхлой балха тIара дIабувлаш хилар новкъа хеташ. Уж бехке биц аз, аьлар цо. Вай оборудовани тиша я, производства культура яц, чуваха фусам кхоачаргхиларга дог доахилга а яц, сакъердаме, пайдане, культурни салаIара хьал дац.

Кадрови болхлой а дIабувл, къахьегамах лучун система эргаяьккха тоаьяц, мадарра аьлча йолаш я уравниловка. Хьийгача къига хьежжа премиальни алапи дала оттаде дезаш лерхI аз, аьлар цо. Оратора гулбеннараш тIахьийхар заводе болх беча кхалнаьха къахьегама хьал тоадара йоакхо яра а. Маца хургда тхох дезала кхуврч лорабеш дола нах? Хабарца а доацаш, гIулакхаца кхалнаьха балха ди лоацде ха кхаьчай. Массе а инстанце кхайкадаьд из дош, бакъда духхьал цхьан профкоме мара хьаллаьцадац тхо.

Ремонтно - гIишлош еча цеха начальника И. П. Савченкос новкъа хеташ дийцар геттара къаьнара расценкаш лоаттаеш хилар. Бакъда, керттерча даькъе цо дукхагIа теркам тIабахийтар заводе порядок йоацаш хилара. ЙоархIаш я тIаьяьнна, тайп-тайпара отходаш латт, наькъаш деха да. Предприяте территоре тIа шовзткъеи итт гаргга кIоаг ба. Сенга хьежаш я администраци? ХIама хIана алац профкомо? аьлар цо.

Цунна тIехьа къамаьл даьча парткома секретара В. Николаева белгалдаьккхар алхха кулгалхой кхоачамбоацараш долаш хиларах бехке барца гIулакх тоалургдоацилга. Лакхера Iочу указанеш теларга а ца хьежаш вай воаш воай моттигашка доагIар де деза. Вайна хьалхара завода ков цIенде, тоаде саг воагIаргвац.

— Гулбеннараша чIоагIа дакъа а лоацаш хилар 108-110 йолча установка коллектива отчетно - хоржамий профсоюзни собрани, — аьлар кладовщица Н. Макарчука. — Хила а боагIаш раьза бац нах слесарий алапи кIезига хилара, бытовой хьалаш, балха барзкъаш во хилара. Цу дешай хьакъехьа доагIаш дола дош ала декхарийла я завода профком. Масала, доагIа шекар заводерча тика чу хьаэцаргдолаш хIама де хьажа мегаргъецарий профком? Талонех доагIа шекар хьаэца гIерташ дукха ха ма йоайой болхлоша.

Къамаьлаш даьча товарно-бийдала цеха мастера В. Куделина, 170 - 210 цеха упаковщицас В. Серовас белгалдаьккхар профком укх тIеххьарча хана дикагIа болх беш, болхлой йоакхо еш хилар. Профком духхьала кхаж тоссаш харжа аьнна предложени йоалайир цо.

№ 132 йолча цеха аппаратчицас Т. Ординас ше къамаьл деш теркам тIабахийтар кхоачамбоацарашта. Столовера дуа хIама ледара да, дукха бераш долча дезала луш дола 30 сом кIезига да, из зIамига новкъостал да, аьлар цо. ХIаьта автобус массаза хилац йолаш. Заводе хьабоагIаш а цIаболхаш а дукха ха йов болхлой. Цул совгIа, бийса яхача хана гIаш водаш кхераме а я.

Къахьегама коллектива совета председатела В. Воронова белгалдаьккхар хIанзарча хьалашка профкоми къахьегама коллектива совети духхьала общественни организацеш хинна Iац, уж бокъонца йола лидераш я, аьнна. Нагахьа санна ма боагIара болх ца булой, саго ше беш бола кулгалдара болх бита беза, аьлар цо.

ТIеххьара къамаьл даь завода директор А. Жилин раьза хиланзар администрацех гIерташ доклада тIен пренешкен дийцараштa. Коллектива таханара халонаши хатараши цо дийзар керттера декхар — паччахьалкхен план кхоачашъяь ца хиларца.

Доклад ювцаш а пренешка къамаьлаш деш а заводской конференци пхе сахьата йIаьхъелар. Цу хана къамаьл де безам болаш дукха бисар. ДоагIар цIенхаштта администрацегареи профсоюзагареи хьадехар болхлоша.

Конференце хержар октябрь бутт кхоачалуш хургйолча «Грознефтеоргсинтез» объединене конференце бахийта делегаташ. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода профкома председателалла юха а хержар Миньков Андрей Павлович.

З. АЮБОВ,
«Нефтяник» яхача многотиражни газета сотрудник.

Школьни реформа—массане юкъара гIулакх

ДЕШАРХОЙ ЙОАКХО Е

Дукха ха йоацаш Сунженски районерча школашка хилар тха корреспондент.

Укх районера хьал геттара хала да. Цу дешашта тешал деш дола массехк масал хIара школе корадоагIаргда. Хьаэцаргья вай цифраш 7 эзар 500 моттиг тоъаш яц районерча школашка. Школашна кхаь сменагIа дешаш да бераш. Хила доагIачул дукхагIа да классашкара бераш. Цудухьа дерригача берашта бала беза хьехам а эша тIахьожам а лоаттабе вIаштIехьдалац хьехархой. Цох фу зе доал а кхетаду хургда-кх хIаране.

ТIеххьарча 10 шера Сунженски районе цхьа школа хьалъяьяц. ХIанз хала да цу кхоачамбоацарий бахьан тахна, бакъда, этта хьал халагIа долга гуш да. Вешта, ховш ма дий, цу хьалашка диллача Нохч-ГIалгIайче РСФСР-а регионашта юкъе эггара тIехьарча моттиге латтилга. Цу дешю гучадоакх Сунженски район вай республике а тIехьайнсарал совгIа, Российски федераце а тIехьарча моттиге йолга.

Иштта, Нестеровски яхача станицера школа «кулакаш» ба аьнна дIабахьийтача наьха доалахьа хиначa цIеношка я. Хала дац из «школа» бIарга ца яйнача сага. Йохка ца луш цхьа мIинг яц цу школе. Чулийга уйнаш, цаца хьисапе кхаьча тхов — фуннагIа дарах ремонт хулаш яц из школа.

Геттара кIалдисад Карабулакера бераш а. Укхазара кхоачамбоацараш хургдолга ховшшехьа а хьахинна да. ХIара шера хIана дац аьнна цхьаьца керда завод е производственни объект хьалъеш латт цу поселке. ХIаьта, школашка цхьа моттиг тIанхетац. Из бахьан долаш тIехьарча шерашка геттара дукха хиннад укхазарча школашкара классашкара бераш. Цхьанхха тайпара внеклассни оала мероприяти чакхъяккха таро а яц.

Цхьацца бахьанаш а доахаш, дIадоладеш дац из лоархIаме гIулакх. Цхьаннахьа лаьтта къоастадаьдац, кхычахьа гIишлонхой низаш тоъац, кхоалагIча из е вож доацаш дисад.

Цу хьакъехьа лоархIаме дош ала декхарийла яр райисполкома планови отдел. Бакъда, каьхаташта тIера а баьнна, «дийна» болх дIаболабе вIаштIехьдоалаш бац цу отдела болхлой. Массехказа проектно - сметни документаци оттаяйта езача хьале хиннаб райОНО кулгалхой. Вешта, уж а тIахьожам лоаттабарал совгIа, кхы хIама деш бац. Цу тайпара документаш гулдеш ба школай директораш шоаш. Иштта, Арштински школа директора цкъа санна дуккхаза керда проектно-сметни документаци вIаштIехьъяьккхай. Уж гулдеш, массехказа инстанцешка гIолла чакх а яьннай. ХIаьта, из гIулакх леладе дезар-м школа директор яцар, райисполкома планови отдел яр.

ТIадоагIача Iана духьала отта кийчлуш я школаш. Шеко яц, из бехктокхаме а хала а гIулакх хилар. Геттара хала хьалаш да вай ювцача школашка эттараш.

ПланагIа боагIаш бола кIор а хьабенаб школашта. Хьалхарча шерай опыто гойт вайна: юкъера температура ши градус лохагIа а йолаш хаоттам хилча кIор февраль бетта кхоачалулга. Цхьаннха а тайпара резерв яц укхаза. Цул совгIа, таханалцца дахча доацаш а латт школаш.

Цу даькъе эггара халагIа хьалаш да Мужечарча, Галашкарча номераш 1, 2 йолча школашка. ХIаьта, Арштински школера хьал катастрофически да ца аьлча валац.

ВIарчча ахка даьккхад укх школа директора котельнена эша мотор лохаш. Халкъа образоване комитета «IотIахьажа» башац Нохч-ГIалгIай Госснаба кулгалхой. Цу гIуланкха юстара баьинаб «Сунжа» яхача АПО кулгалхой а. Царна тIадилладар школера котельни вIаштIехьъякха. Духхьал школа директора бала а хинна бисаб из мотор. Кхы берий сaготдеш саг вац районе. Мотор лаха моттиг а яц.

Бакъда, шийн кисара ткъо тума дIаделча эшар хургда аьннад директорага цхьан организаце. Иштта, чакхдаккха лаьрхIад цо из гIулакх. Кхы фу дергда цо? Бераштa йIовхал ма езий.

Сунженски райОНО заведующи йолча Тимофеева Римма Александровнас дувц:

— Геттара халача хьале я тха районера берий учрежденеш. Школашка моттигаш тоъац. Классаш екъа йиш йоацаш хиларах дешара йоккха новкъарле хул. ШоллагIа, кхоалагIа сменаш я школашка. 39—40 дешархой ба дукхагIча классашка. Иштта хила бокъо еце а. Геттара чIоагIа эшаш да классни доскаш. Ялх шу даьннараштa лаьрхIа йола мебель яц тха. Ассиновски берий цIенна тумбочкаш эш, цаI-шиъ мукъагIа дисплейни класс еза, вешта, эггара чIоагIагIа эшаш яр — бераштa Iоховша моттигаш я. Укх шин-кхаь шера 2—4 школа хьал ца йойя, геттара кIалдусаргда тхо.

Кхы дикагIа дац берий бешамашкара хьал а. Районе 21 берий беш я. Тахан райОНО 480 заявлени ул геттара сиха царна Iалашо е а езаш. Вешта, еррига район школе даха ха йоацача бераштa лаьрхIача учрежденешца 21 процент мара Iалашъяьяц. Юхе диса массехк эзар бер тIахьожам боацаш да. Пхи шу хьалха цхьа берий беш хьалъяьяр Орджоникидзевски яхача станице, бакъда, ах шу далалехьа из ше-шегIа хаьрцар. Укх пхе шера цу гIулакхa бехкевар коравагIац районерча прокуратурана. Иштта да-кх берий бешамашкара а школашкара а хьалаш.

Укх районерча партийни а советски а органашта шоай низагIа уж гIуланкхаш тоалургдоацача кхаьчад хьалаш. Цудухьа республика кулгалхой теркам тIаоза беза Сунженски района.

Ж. БОГАТЫРЕВ,
тха спец. корр.

ТАХАН — ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ХЬАХИННА 40 ШУ ДУЗ.

Берлин — ГДР столица.

СУРТА ТIА: хоза реставраци яьча «Николай—Фиртель» яхача квартале — юхаметтаоттаьяьча къаьнача Берлина цхьа моттиг йолча хIанз «Цун нусбаум» яхача къаьнача кафе здани ягIа. Хьалха города кхыча моттиге яьгIа из кафе хьалъяь хиннай 1571 шера. Цун цIи «исторически» бакъдолча хIамашца йоашхаш я: цу «общепита» цIен-нанна цхьан хана хьаьшаша совгIата боча бIара галг енна хиннай, цо из коа дIаегIай.

АДН — ТАСС сурт.

Хьакоалду моттиг

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе должен быть проставлен оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки).

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ — МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

Хьамсара газет дешараш!

Тха газет яздайта шоана аттагIа хургдолаш оаха кепатох ер абонентни бланк. Цун тIехьашкахьара оагIув я укхаза шоана гуш яр. Бланка хьалхашкахьара оагIув — йиълагIча оагIо тIа.

ХЬАЛХАРА ХЬЕХАРХО

Аргун яхача города бахаш ба Саипова Солт-Ахьмада дезал, Солт-Ахьмада а цун сесаг а болх беш хиннаб машиннаькъа тӀа.

Цар ялх бер кхедаьд, уж а дай-наьнеи масалах машиннаькъа тӀа болх бе ловш бар. Шераш дӀадахар, цу ялх дезалхоех виъ даси нанаси баькхача наькъаца болх бе машиннаькъа тӀа бахар. ХӀаьта, вокха шинне хьехархочун никъ хержар. Даси нанаси, духьале йинзар царна... Иштта нийсъялар Банати Грозненски педагогически училища дешархошта юкъе. Укхаза дешаш йолча хана, цо ший декхараш бехктокхамца кхоачашдора. Педагогашца-новаторашца Имнашвилеца, Лысенковаца бувзамаш долаш, цар говзал Ӏомае гӀертар Банати. Практике йолча хана шийна духьал эттача хаттарашта жоп лохаш яздора цо уж каьхаташ. Эзари нийсбӀаьи деэткъеи пхелагӀча шера училище чакхйоакх цо.

Ший тайпара цӀей хинна дӀаэттар цун хьалхашка духхьашха из школе болх бе яха ди — 1 сентябрь. Амма, кӀезиг - дукха кхераш яр из: бераша тӀа миштта эцаргъя хацар цунна ше. Цхьабакъда, ший низагӀа бӀубенна яр Банати. ШоалагӀча классе деша дагӀаш долча берашта хьеха оттайир Банати. Бийса яххалца берий тетрадашка хьожаш, планаш увттаеш ягӀаш хулар из. Дешара процесс цо ловзара кепе дӀахьора. Дидактически ловзарех, физически упражненех пайда эцаш берашта ховш дар дӀачӀоагӀде гӀерташ яр из. ЦӀагӀарбараш цун атта боацача балха новкъостал де гӀерташ бар. Къаьстта пособеш, ловзораш кийчдеча. Атта дацар Банатена хьалхарча шера болх бе. Цхьабакъда, кастта опыт Ӏоайир цо, лакхъялар цун балха говзал а.

— Цхьа дешархо вар са классе цӀагӀа хьаь аьнна, енна заданеш кхоачаш ца еш школе ухаш. Урокаш чакхъяьнначул тӀехьагӀа витача а, фухха дича а, цунга уж яйта магацар, — яхаш, дувц Банатес. — ДӀатехкача, цунна гучадаьлар бер цамогаш хинналга. Наьнаца дага а яьнна, цхьан кӀира деша ца вайташ цӀагӀа кӀаьнк соцаве, аьнна, хьехар дир Банатес нанна, кӀаьнко ше фу ду хьажар духьа, кхы цӀаккха школе гӀоргвац хьо аьле. КӀир далалехьа кӀаьнк ше школе вахийтар дехаш вар. ХӀаьта ший низ дӀа ма кхоачча урокаш е ваьлар. Цу тайпара масалаш шортта да Банате практике.

Класс цо хьанйцача хана геттара во ухар бераш школе. Цу гӀулакха цхьацца бахьанаш хила мегар. Фухха дича а из гӀулакх тоаде вӀаштӀехьдалацар цун. ТӀаккха, из берий дневникаш тӀа хӀара уж ца боагӀаш бисача урокех «ноль» яха отметка оттае яьлар. Ший тайпара стимул хинна, берашта юкъера яхь айеш, цу дешо дика гӀулакх дир цу хьакъехьа.

Аргунски № 2 йолча юкъерча школе Саипова Банатес юххьанцарча классашка болх бу диъ шу да. Цу юкъа цунна Нохч-ГӀалгӀай пединститута заочни отделени деша яха а кхийра.

Банате хьалхарча выпуска дешархой хӀанз ворхӀлагӀча классе дешаш ба. Хьалха санна Банати йолча боагӀа уж шоай бала, шоай гӀозале яхьаш, цунгара гӀоновкъостал эшаш

Духхьашха Банати деша яхача хана денз дукха ха яьннай, амма, хӀанз а тӀехьа дагайоагӀа цунна ший хьалхара хьехархо, Фоменко Валентина Александровна. Из сов дукха езаш хилар бахьан долаш хержар Банатес ший професси а.

Теша ловра, Банате дешархой а цунна тара хила гӀерташ хургхиларах. Аьттув балба хьа, Банати, хьай атта боацача, кхоллама балха тӀа.

Р. МАНСИГОВ,
МГУ журналистика факультета студент.

СТОЛИЦЕ КЕПАТЕХАД

«Советски Россия» яхача издательстве кепатеха, арадаьннад Боков Хьаж - Бийкара яздаь «Преодоление» яха роман. Цун тираж 50 эзар я. Ший произведене тӀа вай хӀанзарча ханара проблемаех дувц прозаика. Романа керттера турпалхо партийни болхло ГӀапур ва. Из лира къовсам лоаттабеш ва националистически динца дувзаденнача зуламечеи гӀулакхашца, Из къовсам кхы а чӀоагӀагӀа кӀоаргӀлу керттерча турпала духьале а еш, административни балхаш тӀарча приспособленцаша шоай ийрча гӀулакхаш къайладоахаш, шоайла гӀо а деш чакхдоахаш хиларца.

В. СУПРУН.

ИРАЗ ДОЛАШ ХИЛБА ХЬА НИКЪ, «ИКАР»!

Цу событега хьежаш бар, вай республикера дукха инвалидаш, цхьацца лазар кхийтта е човнаш хинна, физически упражненеш ярца шоашта дарба хиларга догдоахаш хинна нах.

ХӀаьта, из событи хинна яьлар.

Вай автономни республике профсоюзий ВДФСО областной Совете вӀашагӀъеллай спортивно - унахцӀено лораяра йола «Икар» яха инвалидий клуб. Из вӀашагӀйоллача дакъа лаьцар НГӀАССР Госкомспорта, ВОГ, ВОС, ВОИ яхача общеставай республикански правленеша, унахцӀено лораяра, халкъа образоване, социальни Ӏалашо яра министерстваша. Укх деношка Грозне хиннача конференце делегаташа «Икар» яха спортивно-унахцӀено лораяра республикански клуб хьайийла хилар хьакхайкадир, клуба кулгалдара органаш — Совети президиуми — хержар.

Альтернативни хоржамий ларда тӀа Совета председателалла а цунца цхьана клуба директоралла а хержар хьалха профсоюзий ВДФСО облсовета отдела заведующе болх баь вола нов. В. Н. Барыкин. Клуба кулгалхошта хьалхашка делегаташа оттадаьча декхарех хьалхагӀа кхоачащде дезачарех дараш санна белгалдаьхар йоагӀаш йола материально - технически база хьакхоллара, физкультурно - унахцӀено лораяра инвалидашта юкъе спортивно - массови болх шерра дӀабоаржабара, спорта тайпаех керда секцеш клубе а моттигашка а хьакхоллара, царна организационни методически гӀоновкъостал делга вӀаштӀехьдаккхара, декхараш.

— «Икар» яха спортивни клуб декхарийла я инвалидий самукъане унахцӀено а салоӀам а вӀаштӀехьбаккха, — соцадир делегаташа.

И. ГЛАГОЛЕВ.

«Сердало»-90

Чакхдоалаш латт хьатӀадоагӀача шера газеташи журналаши яздайтилга. Уж яздайта йиш я бувзама отделенешка, «Союзпечата» агентствашка, предприятей, учрежденей, организацей общественни распространителашка гӀолла.

Тахан оаха кепатохаш йола «Абонемента» бланк шоана подписка е аттагӀа хургдолаш тох. Цу тӀа йоазув деча хана жӀарг оттадеш дӀайоае еза газеташ хьанйде шун безам болча беттай номераш.

Нийса дӀаязъе еза индекс, адрес, тайпан цӀи, инициалаш.

«Сердало» газет шера яздайтара мах а дӀаязбе беза абонемента тӀа. Цхьаккха ограничени йоацаш яздайта йиш я газет. Бланки, цу тӀа нел эша йоазош даьчул тӀехьагӀа, газет яздайтарах доагӀа ахчеи кепайоазон общественни распространителашка шоаш дахача моттиге гаргагӀа йолча бувзама отделене дӀачудала деза, цига цунна йоагӀаш йола оформлени ергйолаш.

ХЬАМСАРА ГАЗЕТ ДЕШАРАШ!

Газет яздайта йиш йола ха 31 октябре чакхйоал. Цудухьа диц ма ле ханнахьа шоашта «Сердало» яздайта. Шера из яздайтара мах—4 соми 8 кеп. Газета индекс 54673

Ф. СП-1

Министерство связи СССР
«Союзпечать»

АБОНЕМЕНТ на газету 54673.
(индекс издания)

«СЕРДАЛО» Количество комплектов 1

на 1988 год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда (почтовый индекс) (адрес)

Кому (фамилия, инициалы)

Хьахоададу моттиг

Доставочная карточка

ПВ место литер на газету 54673.
(индекс издания)

«СЕРДАЛО»

Стоимость подписки ___ руб. ___ коп. переадресовки ___ руб. ___ коп. Колич. комп. 1

на 1988 год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда (почтовый индекс) (адрес)

Кому (фамилия, инициалы)

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

Шоатта, 7 октябрь

В. И. Ленина цӀерагӀа майда. 10.00 Грозненско-сельски района художественни самодеятельноста концерт. 11.30 Гор. Грозне школай дешархой концерт. 16.00 № 7 берий музыкальни школа концерт. 17.00 Республикански Сердалон болхлой ЦӀен художественни самодеятельноста концерт. 19.00 Кагирхошта йола эстрадни программа.

С. М. Кирова цӀерагӀа парк. 6.00 «УнахцӀено» яха клуб. 7.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00 Болх беш я аттракционаш, кемай станци, зооуголок, белама цӀа. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дӀа-юха хувцар. 12.00 «КӀай ладья» яха шахматни клуб. 17.00 Халхарийн ловзарийн программа. 20.30 Хроникально - документальни фильмаш гойтар.

В. И. Ленина цӀерагӀа ДК. 17.00 Художественни самодеятельноста концерт. 19.00 «Импульс» яха дискотека.

Н. К. Крупская цӀерагӀа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 15.00 Тематически сайре. 18.00 «УнахцӀено» яха клуб.

С. М. Кирова цӀерагӀа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 «Пионер» яха клуб. 15.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб. 17.00, 19.00 Видеотека.

Химикий ДК. 9.00 «Лидер» яха спортклуб. 10.00, 20.00 Компьютерни ловзарий зал. 15.00, 21.00 Видеосалон. 17.30 Духовой оркестра концерт. 18.00 «Вай Керттера Закон» яха тематически кинопоказ. 18.00 «СелаӀад» яха халхара халкъа коллектив. 18.30 Вай ханарча халхара ансамбль.

Сердалон болхлой ЦӀа. 9.00 «Рукодельница» яха клуб. 12.00 «Романтика» яха клуб.

«Красный молот» завода ДК. 11.00 Видеосалон. 12.30 «Сага боньонашта хетаю» яха диспут. 13.40 «Конституце Ди» яха тематически кинопоказ. 18.00 Музыкальни сайре.

Пролетбата цӀерагӀа ДК. 10.00 Утренник. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 17.00 Багахбувцама журнал. 15.00, 19.00 Видеосалон на цӀей.

«Оргтехника» объединене ДК. 13.00 Кагирхой цӀей. 17.00 «Сага сий къахьегамца доал» яха цеховой сайре.

М. Горьке цӀерагӀа клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 12.00 «Вай вахара Керттера Закон» яха утренник. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха.

Хлебокомбината клуб. 8.30, 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 11.00, 19.00 Видеосалон.

ШВСМ спортзал. Спортивни гимнастика. Профсоюзий ДФСО кубок.

С. Орджоникидзе цӀерагӀа стадион. 10.00 СССР Конституце Ден хетадаь спортивни цӀей.

«Красный молот» завода спорта Дворец. 10.00 СССР Конституце Ден хетадаь спортивни цӀей.

«Октябрьнефть» НГДУ стадион. 10.00 Мехкдаьттаспортивни цӀей.

«Старогрознефть» НГДУ стадион. 10.00 СССР Конституце Ден хетадаь спортивни цӀей.

КӀиранди, 8 октябрь

В. И. Ленина цӀерагӀа майда. 10.00 Шалински района художественни самодеятельноста концерт. 15.00 Гор. Грозне № 8 йолча берий музыкальни школа концерт.

С. М. Кирова цӀерагӀа парк. 6.00 «УнахцӀено» яха клуб. 7.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00 Болх беш я аттракционаш, кемай станци, зооуголок, белама цӀа. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дӀа-юха хувцар. 12.00 «КӀай ладья» яха шахматни клуб. 17.00 Халхарийн ловзарийн программа. 20.30 Хроникально-документальни фильмаш гойтар.

В. И. Ленина цӀерагӀа ДК. 8.00 Ло баккхарен хӀамаш тегареи курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хӀамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦӀагӀара медсестра» яха курсаш. 11.00 «Фаьлгийн приключенийн дунен тӀа» яха киноклуб. 12.00 Бальни дискои халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 СалаӀара сайре.

Н. К. Крупская цӀерагӀа ДК. 9.00. Нохчий мотт Ӏомабу вай. 9.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 «Къона краевед» яха клуб. 15.00 «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цӀерагӀа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 «Мультик» яха клуб. 14.00 «Нийсархо» яха клуб. 15.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб. 17.00, 19.00 Видеотека.

Химикий ДК. 9.00 «Лидер» яха спортклуб. 10.00 Изостуди. 10.00, 20.00 Компьютерни ловзарий зал. 11.00 «Нийсархо» яха мукъача ден клуб. 11.00, 19.00 Видеосалон.

Сердалон болхлой ЦӀа. 10.00 «Оашош тега». 12.00 Английски меттала къамаьл де Ӏомалу вай. 14.00 Хореографически кружок. 17.00 Гитара лакха Ӏомалу вай.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хӀамаш теген Ӏомалу вай. 11.00 Видеосалон. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 16.00 Самодеятельни илле клубаца вӀашагӀкхетар.

Пролетбата цӀерагӀа ДК. 11.00 «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 15.00, 19.00 Видеосалон. 17.00 «Пролетбатовец» яха литературни клуб. 19.00 «Сириус» яха дискоклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 13.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 Игротека. 14.00 «Ритм» яха эстрадни халхар. 12.30, 18.00 Остросюжетни видеофильма театр. 18.00 Видеодискотека.

М. Горьке цӀерагӀа клуб. 9.00 «Непоседы» яха халхара коллектив. 9.00, 13.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 14.00 Ритмически гимнастика.

Хлебокомбината клуб. 8.30, 11.30 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00, 19.00 Видеосалон.

ШВСМ спортзал. 10.00 Спортивни гимнастика. Профсоюзий ДФСО кубок.

С. Орджоникидзе цӀерагӀа стадион. 10.00 Мехкдаьттахой спортивни цӀей.

«Красный молот» завода спорта Дворец. 10.00 СССР «Конституце Ден хетадаь спортивни цӀей.

«Октябрьнефть» НГДУ стадион. 10.00 Мехкдаьттахой спортивни цӀей.

«Старогрознефть» НГДУ стадион. 10.00 Мехкдаьттахой спортивни цӀей.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 ОКТЯБРЬ,
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

8.00 — СССР халкъий илле-ши халхараши.
8.30 — «Вай беш».
9.00 — СССР халкъа артиста И. Ойстраха концерт.
9.35 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
10.35 — ГДР телевидене программа.
12.05 — Мультфильм.
12.25 — Социализма мехкашка.
12.55 — «Сона деза хьо, вахар» яха фотоконкурс.
13.00 — «ТӀемахой вежарал доха йиш йолаш дац...».
14.00 — «Хьайбаи дунен тӀа».
15.00 — «ДоттагӀалеи меридиан». ГДР-ра Дунен халкъашта юкъера музыкальни программа.
16.05 — «Рано утром» яха берашта дола фильм.
17.40 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.40 — Режиссера Л. Пчелкина фильмаш. «Сердце не камень» яхача художественни фильма премьера. 1-рен 2-гӀен сереш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — Баланова Аллай концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Юрта сахьат».
9.20 — «Праздник новой инбитки» яха Элистера передача.
9.50 — Мультфильмаш.
10.20 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.50 — Эламига концерт.
11.05, 14.00 — «Кердадараш».
11.15 — «Тараса наькъаш». 5-гӀа передача.
12.45 — «Витя Глушаков — друг Апачей» яха художественни фильм. (Субтитраща).
14.10 — «Образ» яха старшеклассникашта дола литературни ловзар.
15.25 — «Ялхайтта шу даланзен бокххагӀен».
16.15 — Телефильм.
16.35 — «Вай керттера закон».
16.50 — Е. Михайленко стихаш Ӏоеш г. Грознерча № 77 йолча берий беша воспитанникаша.
17.15 — «Илли оал НГӀАССР сийлахьча артиста С. Тонкаева» (нохчий меттала).
17.50 — «Гаьнара Малхбоале». Киножурнал.
18.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Рига) — «Динамо» (Москва). Перерыве (19.30) — «Бийса даькъала хийла шуи, бераш!»
20.15 — «Под знаком «Пи» яха Ӏилма-довзийтара программа. 1-ра дакъа.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Под знаком «Пи» яха Ӏилма - довзийтара программа. 2-гӀен 3-гӀен доакъош. Перерыве — «Лув-кхера: кӀира хиннараш».

11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Украински ССР Гостелерадио.
13.00 — Баскетбол. НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
14.10 — Художественни гимнастика. Дунен чемпионат. Югославера передача.
15.00 — ЦТ фондашкара. «Опасный поворот» яха художественни фильм. 1-рен 2-гӀен сереш.
17.00 — «Кердадараш».
17.10 — «Опасный поворот» яхача художественни фильма 3-гӀа сери.
18.20 — «ГДР — спорта мохк». Документальни фильм. (ГДР).
18.55 — Музыкальни абонемент.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.00 — «Киносерпантин» 1-ра дубль». «Неблагодарность» яха художественни фильм. (ПНР, 1979 ш.).
21.00 — «Ха».
21.40 — Говраштцара спорт. «Пардубицкий Стипльчез» яха дунен халкъашта юкъера яхьаш. ЧССР-ра передача.
22.25 — Ер дагадоалл дунена.
22.40 — Киносерпантин. 2-гӀа дубль.

8 ОКТЯБРЬ,
КӀИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Ӏуррехьа».
10.00 — «Советски Союза гӀулакх ду аз!».
11.00 — Ӏуйрийнара почта.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Мультфильмаш.
13.15 — «Взгляд» яха кӀиранден выпуск.
14.15 — Музыкальни киоск.
14.45 — «УнахцӀено».
15.30 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
16.00 — Бокххийбараш бераш.
17.00 — «Юрта сахьат».
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «КӀайенна ча» яхача мультфильма премьера.
19.05 — Футбол. Дунен чемпионата отборочни матч. ГДР сборни — СССР сборни. ГДР-ра передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Лора-психотерапевта А. М. Кашпировске унахцӀенон сеансаш. 1-ра передача.
22.40 — А. Вивальди. «Шера ханаш».
23.40 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — «Пуща» яха художественни фильм. 1-рен 2-гӀен сереш.
10.25 — Союзни республикай кинопублицистика. «В начале было слово» яхача документальни фильма премьера.
10.45 — Мультфильм.
11.05, 14.00 — «Кердадараш».
11.15 — Илли оал С. Пятничнос.

9 ОКТЯБРЬ,
ОРШОТ

I ПРОГРАММА

8.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — «Иван Павлов. Поиски истины» яха пхи сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
10.20 — Футбольни обозрени.
10.50 — Лора-терапевта А. М. Кашпировске унахцӀенон сеансаш. 1-ра передача.
11.50 — «Хьайбаи дунен тӀа».
15.35 — Фильм-концерта премьера.
16.15 — Документальни фильма премьера.
16.40 — Т. Хренников. Ля минор струнни квартет.
16.50 — Истории вай хан. Советаш — халкъа Ӏаьдала лард.
17.35 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.35, 23.05 — «Тахан дунен тӀа».
18.50 — «Маскарад» яха фильм-балет. А. Хачатуряна музыка.
19.55 — «Сона деза хьо, вахар» яха фотоконкурс.
20.00 — Актуальни интервью.
20.20 — Концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — СССР МВД хоам бу.
21.50 — «Иван Павлов. Поиски истины». яха художественни фильм. 1-ра сери.
23.20 — «Следствия и причины» яхача документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 9-гӀа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Эрсий мотт.
10.35, 11.35 — Литература, 11 кклас.
11.05, 14.00 — «Кердадараш».
12.05 — «Баламут» яха художественни фильм. (Субтитраща).
13.30 — Документальни фильм.
14.10 — «Тхоца де, оаха санна де, оахацул дикагӀа де».
17.05 — Документальни фильм.
17.35 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.45 — «Саги перестройкей».
18.10 — Информационно-музыкальни программа.
18.35 — «В кадре без ретуши» яха кагирхойи кхалнаьхеи зуламаш айдалара проблемах йола передача
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».

РАДИО

7 ОКТЯБРЬ, ШОАТТА

7.30 Юрта вахар (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 Хьехархо — лапха цӀи (нохчий меттала).
10.15 «Обществои закони» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (нохчий меттала).
11.00—12.00 «Камертон». Кагирхошта йола информационно-музыкальни программа.
15.15 Перестройка практика; проблемаши, предложенеши, решенеши.
15.45—16.00 Арендни подряд болх беш я (гӀалгӀай меттала).
18.00—19.00 «Музыкальни программа».

8 ОКТЯБРЬ, КӀИРАНДИ

7.15 Передачай программа.
7.20—7.30 Республикански газетий обзор.
8.15—9.00 Къоабала дувц ше.
11.30—12.00 КӀиранден музыкальни программа.
15.15—15.30 ЦхьоагӀо чӀоагӀъе (гӀалгӀай меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГӀалгӀайче.
16.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.40—17.00 Музыка.
18.00—19.00 «Иллеца доттагӀал долчарна» яха концерт.

9 ОКТЯБРЬ, ОРШОТ

7.40 — «Юрта вахар» (гӀалгӀай меттала).
7.55 — 8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Передачаи программа.
8.20 — 9.00 — Ӏуйрийнара концерт.
9.15 — Дика товараш дукхагӀа (гӀалгӀай меттала).
9.30 — Халкъа тӀахьонкам болх беш ба.
9.45 — 10.00 — Ӏоахалал нотбаьинараш. А. Шайхиева очерк (нохчий меттала).
15.30 — Концерт.
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.20 — 18.40 — «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙ!

Академика
М. Д. Миллионщикова
цӀерагӀча къахьегама
ЦӀеча Байракха
ордена Грозненски
мехкдаьтта институто

1989—1990 дешара шера дийнахьарча подготовительни отделене деша нах дӀаэц.

Подготовительни отделене дӀаэц 2 шерал кӀезигагӀа йоацаш балха стаж йола халкъа боахама ерригача отраслей хьалха латта болхлой, колхозхой (цу стажах уж дешабахкийтача предприятешка хадданза цхьан шера болх баь а болаш). 1988 шера ноябре денз 1989 шера январе кхаччалца йолча юкъа СССР Герзацарча Низашкара мукъабовлийта кагий нах.

Подготовительни отделене дешабоагӀараша хьачулу:
а) заявлени;
б) предприяте кулгалхочо, эскара даькъа командира енна направлени;
в) юкъерча образованех дола документ (подлинник);
г) производственни характеристика;
д) къахьегама книжка копи;
е) 3х4 сантиметра боараме 8 сурт (сурт хила деза керта тӀа тилла хӀама йоацаш).

Заявленеш хьанйю: дийнахьарча отделене 1989 шера 10 ноябре кхаччалца.

Собеседовани хул математиках, физиках юкъерча школа программа боараме.

Подготовительни отделени чакхъяккхарах йола экзаменаш толаме дӀаенна нах института цхьоалагӀча курсе дӀаязбу шоаш хержача специальностагӀа, конкурс а йоацаш.

Дийнахьарча подготовительни отделене дешабоагӀараштa бетта 40 сом стипенди а езараштa общежите моттиг а лу.

Деша нах дӀаэцарах дар ха йиш я укх адресагӀа: г. Грозный, Революце проспект, 21, комн. 2-24, 2-26 (дешара керттера корпус). Телефон 936-174.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ03007. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3005.